

Političko znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu

Kulušić-Neral, Roko

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:928724>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-15**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Roko Kulušić-Neral

POLITIČKO ZNANJE STUDENATA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLITIČKO ZNANJE STUDENATA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Berto Šalaj
Student: Roko Kulušić-Neral

Zagreb
srpanj, 2022.

Izjavljujem da sam diplomski rad Političko znanje studenata Sveučilišta u Zagrebu, koji sam predao na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Bertu Šalaju, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Hipoteza i istraživačka pitanja.....	2
1.2. Cilj i ograničenja istraživanja	3
1.3. Predmet i metoda istraživanja	3
2. Teorijski okvir	4
2.1. Razlikovanje pojmova.....	4
2.2. Utjecaj političkog znanja	8
2.3. Izvori stjecanja političkog znanja	10
2.4. Zašto građani ne znaju više?	13
3. Pregled istraživanja u Hrvatskoj	15
4. Empirijska analiza.....	21
5. Zaključak.....	42
6. Popis literature.....	44
7. Prilozi.....	46
7.1. Anketna pitanja	46

Popis grafikona i tablica

Grafikoni:

Grafikon 1: Postotak točnih odgovora na prvom pitanju.....	22
Grafikon 2: Postotak točnih odgovora na drugom pitanju.....	23
Grafikon 3: Postotak točnih odgovora na trećem pitanju.....	24
Grafikon 4: Postotak točnih odgovora na četvrtom pitanju.	25
Grafikon 5: Postotak točnih odgovora na petom pitanju.....	26
Grafikon 6: Postotak točnih odgovora na šestom pitanju.....	27
Grafikon 7: Postotak točnih odgovora na sedmom pitanju.	28
Grafikon 8: Postotak točnih odgovora na osmom pitanju.....	29
Grafikon 9: Postotak točnih odgovora na devetom pitanju.....	30
Grafikon 10: Postotak točnih odgovora na desetom pitanju.	30
Grafikon 11: Postotak točnih odgovora na jedanaestom pitanju.....	31
Grafikon 12: Postotak točnih odgovora na dvanaestom pitanju.....	32
Grafikon 13: Postotak točnih odgovora na trinaestom pitanju.....	33
Grafikon 14: Postotak točnih odgovora na četrnaestom pitanju.....	34
Grafikon 15: Postotak točnih odgovora na devetnaestom pitanju.....	35

Grafikon 16: Postotak točnih odgovora na petnaestom pitanju.....	36
Grafikon 17: Postotak točnih odgovora na šesnaestom pitanju.....	37
Grafikon 18: Postotak točnih odgovora na sedamnaestom pitanju.....	38
Grafikon 19: Postotak točnih odgovora u osamnaestom pitanju.....	39

Tablice:

Tablica 1: Prosjek broja točnih odgovora po skupinama ispitanika

1.Uvod

Demokracija kao oblik vladavine pretpostavlja supstancijalnu ulogu naroda, te se iz istog razloga prevodi kao vladavina naroda. S obzirom na činjenicu da otprilike pola država u svijetu prakticira neki od oblika demokracije, nužno je razumjeti na čemu se takvi sustavi temelje. Većina demokratskih država počiva na predstavničkom obliku demokracije u kojem građani biraju predstavnike koji odlučuju u njihovo ime. S druge strane, uloga građana u izravnoj demokraciji još je veća; direktno se utječe na proces donošenja odluka kroz narodne inicijative i referendumne. Demokracija kao takva pretpostavlja aktivnu participaciju građana kroz odabir političkih predstavnika, građanske inicijative, sudjelovanje u nevladinim organizacijama, glasanje na referendumima, i brojne druge oblike kroz koje se utječe na politike na svim razinama vlasti. Takav odnos građana i politike pretpostavlja da građani svoje djelovanje temelje na racionalnim odlukama. Kako bi uspjeli u formiranju istih, oni bi trebali posjedovati određena znanja o predmetu rasprave. U javnosti danas često možemo čuti obične građane, ali i političke predstavnike koji pokušavaju utjecati na proces donošenja neke odluke ili izraziti mišljenje bez da su se prethodno kvalitetno informirali o prirodi iste i njenim potencijalnim posljedicama. Upravo zbog takvih i sličnih slučajeva, funkcionalni demokratski procesi i odnosi u istima ne mogu dugoročno opstati ako građani ne posjeduju određena znanja. Posjedovanje znanja o bilo kojem predmetu rasprave pojedincu omogućuje lakše razumijevanje važnosti i utjecaja istog na okolinu. Stjecanje činjeničnih informacija o trenutnim i prošlim političkim događajima i samim pojmovima omogućava nam da razumijemo na koji način političke promjene utječu na naš život. Ako na razumijevanje istog gledamo iz *bottom-up* perspektive, neupitno je da s određenom razinom znanja o politici dobivamo priliku razumjeti na koji način mi kao pojedinci ili skupina možemo utjecati na političke odluke koje će u konačnici imati povratni utjecaj na nas same. Demokracija je između ostalog oblik vladavine koju karakterizira vibrantno društvo, prepuno konstantnih promjena koje imaju utjecaj na cjelokupnu okolinu. Takva atmosfera stavlja građane u položaj u kojem u određenoj mjeri neprekidno uče o raznolikim sferama društva, uključujući politiku. To nas dovodi do toga da odgovornost i potezi političkih predstavnika ovise o zadovoljstvu i konkretnoj reakciji građana. Građani su ti koji imaju važnu ulogu prosudbe kvalitete djelovanja i ti na kojima počiva legitimnost političara. Kako bi sve to bilo moguće, političko znanje neophodan je element svakog građana koji brine za održavanje demokratskih normi. Neprekidno održavanje

znanja o politici prvenstveno nam omogućava da razumijemo našu ulogu u demokratskom društvu. Kada pojedinci u konačnici shvate težinu vlastitog djelovanja, počinju se aktivnije angažirati u sferi politike. Neke od glavnih prednosti posjedovanja političkog znanja koje se ističu u literaturi su povećana politička participacija, bolje razumijevanje političkih procesa, odnosa i rada institucija i tolerancija prema različitostima društvenih skupina.

Na oblikovanje političkog znanja pojedinca utječu mnogi faktori poput obrazovanja, obitelji, socijalnih prilika i medija. Mediji predstavljaju jedan od glavnih suvremenih izvora informiranja građana o politici, stoga je kvaliteta informacija koju oni prenose izrazito bitna. Obrazovanje s druge strane ima važnu ulogu u formiranju temelja na kojim građani grade svoj interes za politiku. Hrvatska je pravi primjer demokratske države u čijem se obrazovnom sustavu ne stavlja fokus na razvijanje znanja o politici, odnosno na prenošenje demokratskih vrijednosti mlađoj populaciji. Upravo su mladi skupina na kojima počiva budućnost te bi u interesu političkih elita trebala biti izgradnja pojedinaca s intelektualnim sposobnostima koji će u budućnosti preuzeti ulogu vođenja države. Upravo taj argument predstavlja jedan od razloga zašto je fokus ovog rada usmjeren na istraživanje političkog znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanja pokazuju da osim ostalih dobnih skupina, i mlade osobe danas iskazuju visoku razinu apatije prema politici, što dovodi do pretpostavke da nisu zainteresirani za upijanje novih znanja o politici. Takva apatija naravno nije nastala sama od sebe. Ona je posljedica loše slike koju političari stvaraju sami o sebi svojom neefikasnošću, korupcijskim skandalima, manjkom kompetentnog kadrovanja i općenitom neozbiljnošću u obavljanju posla koji zahtijeva visoku razinu odgovornosti.

1.1. Hipoteza i istraživačka pitanja

Početna hipoteza kojom ću se voditi u ovom radu je sljedeća: Studenti Sveučilišta u Zagrebu ne posjeduju zadovoljavajuću razinu političkog znanja što čini jedan od faktora koji doprinosi nedovoljno razvijenoj demokratskoj političkoj kulturi u Republici Hrvatskoj. Zanemarivanjem razvoja političkog znanja, sadašnji studenti, zajedno s ostalom mlađom populacijom, vjerojatno nesvjesno, direktno ugrožavaju opstojnost razvitka demokratskih normi u Republici Hrvatskoj. Tek kada se stvori pravi dojam o važnosti političke svijesti, građani počinju shvaćati ozbiljnost zadatka koju zahtijeva njihova uloga. To nas dovodi do istraživačkog pitanja ovog rada koje glasi: Kakva je razina političkog znanja studenata Sveučilišta u Zagrebu?

1.2. Cilj i ograničenja istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja jest proširiti politološke spoznaje o razinama političkog znanja u Hrvatskoj. Dio pitanja korištenih u ovom upitniku preuzet je iz istraživanja političkog znanja hrvatskih srednjoškolaca kojeg su prvi proveli Bagić i Šalaj u istraživanju iz 2011. godine, a koje su preuzeli Baketa, Bovan i Matić Bojić u najnovijem istraživanju iz 2021. godine. Pregled literature sugerira da su o političkom znanju studenata u Hrvatskoj do sada pisali samo Kovačić i Vrbat (2014) te Lana Bosilj (2016) koja se u svom diplomskom radu također bavi mjerenjem političkog znanja studenata.

Glavna ograničenja ovog istraživanja su ograničenost financijskih resursa te ograničen vremenski okvir. Također, nužno je naglasiti da je dodatno ograničenje istraživanja u tome što uzorak studenata Sveučilišta u Zagrebu nije reprezentativan, već prigodan. Ipak, ovaj rad može poslužiti kao poticaj potencijalnim budućim istraživanjima u ovom području.

1.3. Predmet i metoda istraživanja

Prvi dio rada usmjeren je razumijevanju koncepta političkog znanja, njegovih sadržaja, važnosti za demokratske političke sustave te usporedbu sa sličnim pojmovima. Središnji dio rada temelji se na rezultatima anketnih upitnika ukupno 215 studenata sa Sveučilišta u Zagrebu. Radi se o studentima Fakulteta političkih znanosti (u nastavku FPZG), Fakulteta strojarstva i brodogradnje (u nastavku FSB) te studentima Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta (u nastavku RGNf). Navedeni fakulteti odabrani su kako bi se ispitala razina političkog znanja heterogenih skupina studenata. S obzirom da se radi o samo tri fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, odabrano je provođenje anketnog upitnika uživo s namjerom prikupljanja što većeg broja upitnika. Kada govorimo o veličini ispitanih skupina, bitno je napomenuti da se radi o sljedećim brojkama: FSB 1. godina: N=41, FSB 5. godina: N=35, FPZG 1. godina (politologija i novinarstvo): N=58, novinarstvo 4. godina: N=12, FPZG politologija 5. godina: N=27, RGNf 1. godina: N=22, RGNf 5. godina: N=20.

2. Teorijski okvir

U nastavku ću analizirati neke od najbitnijih radova u ovom području istraživanja, ali i one koji se bave specifičnim aspektima unutar koncepta političkog znanja. Pokušat ću pojasniti razlike i sličnosti političkog znanja i koncepata političke pismenosti, kompetencije i sofistifikacije. Nakon toga posvetiti ću pažnju isticanju važnosti posjedovanja političkog znanja, odnosno koje prednosti ono donosi kad su u pitanju politička participacija, politička tolerancija, održavanje demokratskih normi i sl. Druga polovica ovog dijela rada poslužit će razumijevanju izvora stjecanja znanja o politici, odnosno pokušaju da se objasni zašto građani općenito znaju malo o istoj.

2.1. Razlikovanje pojmova

Političko znanje zauzima značajno mjesto u području političke znanosti koje se bavi ulogom građana u konceptu funkcionalne demokracije. Kao i u svakom području literature, postoje srodni pojmovi koje je potrebno razlikovati kako bi uopće bilo moguće fokusirati se na koncept političkog znanja. Osim toga, neupitno je da svi autori ovog područja istraživanja naglašavaju važnost političkog znanja, međutim njihova stajališta razlikuju se po više elemenata, primjerice količini potrebnog znanja koju bi svaki građanin trebao posjedovati, odnosno je li uopće moguće mjeriti razinu političkog znanja upitnicima ili recimo važnosti vanjskih faktora koji utječu na znanje pojedinca. Gotovo svi analizirani radovi u ovom području istraživanja osvrću se na nekolicinu autora na čije se teoretske okvire neophodno osvrnuti pri postavljanju vlastite hipoteze. Shodno tome, radovi Michaela X. Delli Carpinija, Scotta Keetera i Williama A. Galstona predstavljaju okosnicu moje teoretske analize koju ću nadograditi ostalom literaturom koja će mi pomoći u pokušaju da naglasim važnost političkog znanja građana. Samim time, potrebno je naglasiti da se velik broj autora na čije se radove u nastavku referiram poziva na otkrića Michaela X. Delli Carpinija, Scotta Keetera i Williama A. Galstona čije su teorijske postavke stvorile temelje za daljnja istraživanja.

Nije suvišno naglasiti da je narod gradivni dio demokracije kao političke ideje koja prevladava u modernim društvima 21. stoljeća. Jedan od temeljnih argumenata kontra ideji demokracije kroz povijest je taj da mase nemaju dovoljno znanja da bi bili sposobni prakticirati vlast na odgovoran način (Delli Carpini, 2000: 131). Delli Carpini (2000) u svom članku koji se bavi

političkim znanjem Amerikanaca kroz teoriju profesora Michael Schudsona objašnjava da su pred građane kroz kraj 19. i 20. stoljeće postavljeni nerealistični standardi, čije je neispunjenje bilo opravdanje kako bi stvorili društvo ograničeno na Anglo, dobrostojeće i obrazovane muškarce. Također, argumenti znanstvenika novijeg doba koji zagovaraju vladu koju čine eksperti počivaju na objašnjenju da narodu nedostaje znanja da bi upravljali sami sobom (Delli Carpini, 2000: 131). Delli Carpini i Keeter (1993) navode da su političko ponašanje i mjerenje stavova građana još uvijek u fokusu ovog područja istraživanja. S druge strane, raste zanimanje za istraživanjem onoga na čemu počivaju ti stavovi, a to je upravo poznavanje političkih činjenica što je ujedno i predmet empirijskog dijela ovog rada. Članak Delli Carpinija i Keetera (1993) *Measuring Political Knowledge: putting First Things First* objavljen je 1993. godine, a oni navode da su se istraživanja netom prije njihovog počela ponovno fokusirati na fenomen političkog znanja, a koji leži na konceptima i metodama kognitivne psihologije. “Zajednički zaključak u sve većem broju studija je da je činjenično znanje najbolji pojedinačni pokazatelj sofisticiranosti i povezanih koncepata stručnosti, svijesti, političkog angažmana, pa čak i medijske izloženosti (Delli Carpini, Keeter: 1993: 1180).”

Potrebno je razlikovati ključne pojmove koji se tiču ovog područja istraživanja. S obzirom da se ovaj rad u srži tiče mjerenja razine političkog znanja, nužno je za početak razjasniti što obuhvaća pojam znanja. Lupia promatra znanje kroz tri gradivna elementa. Prvenstveno, znanje predstavlja “atribut memorije” (Lupia, 2016: 27). Ono potječe od sjećanja na prošle događaje, odnosno na koji način povezujemo te događaje jedne s drugima. Drugi element znanja jest njegovo činjenično (faktivno) obilježje. Znanje se sastoji upravo od činjeničnih obilježja sjećanja. Posljednji gradivni element znanja jest to da se isti sastoji od više kategorija. Lupia (2016) dijeli znanje na deklarativnu i nedeklarativnu memoriju. Prvo se odnosi na vrstu znanja koje općenito obuhvaća informacije o nekom predmetu. Nedeklarativno znanje podrazumijeva sjećanje o nekim vještinama i procedurama, ali i određene emocionalne i fizičke reakcije. Primjerice: “Istraživanje o tome kako ljudi koriste internetske tražilice poput Googlea daju živopisan primjer kako koristimo obje vrste memorije za izvršavanje uobičajenih zadataka. Relevantno deklarativno pamćenje u takvim okolnostima je memorija da Google postoji i da je internetska tražilica koja pruža informacije o mnogim temama. Relevantna proceduralna memorija je da ako upišemo određene riječi u Googleovu tražilicu, mogu se pojaviti korisne informacije (Lupia, 2016: 27).” Kada ljudi promišljaju izborne kandidate ili politike, koriste se deklarativnom memorijom kako bi se sjetili informacija i pronašli dodatne informacije o određenoj temi (Lupia, 2016: 28).

U nastavku nudim nekoliko definicija političkog znanja i srodnih pojmova. “Političko znanje predstavlja raspon činjeničnih informacija o politici koje su pohranjene u dugotrajnom pamćenju (Delli Carpini i Keeter, 2000: 10).” Mnogi autori pozivaju se upravo na ovu definiciju koncepta političkog znanja, a jedna od autorica raščlanila je elemente iste. Pojam raspona odabran je kako bi se naglasila širina koncepta i kako je političko znanje moguće kategorizirati dodavanjem novih elemenata (Pastarmadzhieva, 2015: 18). Delli Carpini i Keeter (2000) objašnjavaju da “činjenično” služi da bi se političko znanje moglo razlikovati od netočnih spoznaja ili pak onih čija se istinitost ne može mjeriti. “Informacije” odvajaju koncept političkog znanja od stavova, uvjerenja i mišljenja. “Dugotrajno pamćenje” pretpostavlja da se političko znanje ne odnosi na “informacije koje nikada nisu prepoznate ili one koje su kratko zapamćene i potom zaboravljene” (Pastarmadzhieva, 2015: 18). Pored toga, u knjizi *Cambridge handbook of experimental political science* Boudreau i Lupia (2011) nude alternativnu definiciju koja glasi: “Uobičajena analitička definicija političkog znanja je da je ono mjera građanske sposobnosti da pruži točne odgovore na određeni skup pitanja utemeljenih na činjenicama (Boudreau i Lupia, 2011: 29).” Njihova definicija je dakle uža od one Delli Carpinija i Keetera s obzirom da se ne odnosi na široku uporabu političkog znanja, već se fokusira na mjerenje istog kroz upitnik ili slične metode. Clark također nudi alternativu koristeći se definicijom Delli Carpinija i Keetera te onom Pricea i Zallera iz 1993.: “Pojam političko znanje referira se na činjenice o političkom sistemu kojih se pojedinac može prisjetiti kako bi razumio razvoj događanja u istome (Clark, 2013: 4).”

Osim političkog znanja, u literaturi se često koristi termin političke pismenosti. U tradicionalnim studijama koje se bave socijalizacijom, termin političke pismenosti podrazumijeva cilj političkog obrazovanja u školama (Cassel i Lo, 1997: 320). Iste autorice navode definiciju Westholma prema kojemu se politička pismenost definira kao “osnovni koncepti i činjenice koje tvore nužan uvjet za razumijevanje sadržaja javne rasprave (Cassel i Lo, 1997: 321).” Nadalje navode Wormaldovu definiciju prema kojoj se politička pismenost tiče ciljeva treninga za samovladavinu, političko razumijevanje te edukaciju u procedurama glasanja (Cassel i Lo, 1997: 321). Denver i Hands nude koncept političke pismenosti koji opisuju kao “znanje i razumijevanje političkih procesa i pitanja koji im omogućuju da djelotvorno prakticiraju svoju ulogu građana (Denver i Hands, 1990: 263).” S obzirom da je glavni cilj ovog dijela rada pokušati razumjeti razlikuju li se srodni pojmovi poput primjerice političkog znanja, političke pismenosti, političke kompetentnosti, važno je naglasiti da Cassel

i Lo u navođenju raznih definicija tvrde da Krosnick “ovaj koncept” naziva političkom ekspertizom, dok recimo Zaller isti pojam naziva političkom sviješću. Cassel i Lo (1997) se fokusiraju na uži koncept znanja o osnovnim političkim konceptima i činjenicama. Jasno je da i srodne termine poput ova dva poistovjećuje s političkom pismenošću, stoga se može reći da su razlike među definicijama i terminima minimalne. Dio o usko povezanim pojmovima završio bih kratkim opisom fenomena političke sofisticacije čiju je definiciju 1990. uveo Robert C. Luskin. Politička sofisticacija pripada području političke psihologije, a definira se kroz spektar kognitivnih spoznaja osobe o politici (Luskin, 1990: 332). Raščlambu ovih srodnih pojmova nude i Šalaj i Bagić (2011) koji su dio nekolicine autora koji pišu o važnosti političkog znanja u Hrvatskoj. Formalizacija političke pismenosti pojavila se 1960-ih godina u Velikoj Britaniji kada je skupina teoretičara pokušala istaknuti važnost ovog koncepta u obrazovnom sustavu. Na čelu s teoretičarem Bernardom Crickom zalagali su se za praktičnu primjenu političkog znanja, objašnjavajući da je znanje tek preduvjet za buduću ulogu pojedinca u političkom životu.

Noviji koncept političke pismenosti sadržava tri dimenzije: znanja, sposobnosti i stavove. S obzirom na te elemente, John Patrick navodi da su glavne dimenzije pismenosti “znanja, intelektualne vještine, participacijske vještine i stavovi (Bagić i Šalaj, 2011: 52-53).” Za Lynn Davies politička pismenost se sastoji od “znanja i razumijevanja, sposobnosti te vrijednosti i stavova”, dok Francois Audigier tvrdi da su glavni obrazovni ishodi vezani uz političku pismenost “kognitivna kompetencija, afektivna kompetencija i kompetencija za djelovanje” (Bagić i Šalaj, 2011: 53). Bagić i Šalaj (2011) također navode da se politička pismenost može promatrati i u užem smislu, a odnosi se na činjenično znanje o politici, što je između ostalog fokus empirijskog istraživanja u nastavku rada. Shodno opisanoj podjeli, autori zaključuju sljedeće: “Logično je stoga koristiti pojam političkog znanja za označavanje kognitivne dimenzije, dok pojam političke pismenosti uključuje osim političkog znanja, i sposobnosti, stavove i vrijednosti (Bagić i Šalaj, 2011: 53).”

Uz koncepte političkog znanja i pismenosti veže se i pojam političke kompetencije. Stoga nije čudno da se u ovom području političke znanosti isprepliću analize političkog znanja, pismenosti, kompetencije, sofisticiranosti, obrazovanja i dr. Upravo zato je nužno upoznati se s okvirima svakog od tih pojmova. “Kompetencija je vještina pouzdanog obavljanja zadatka na prikladno visokoj razini, u odnosu na dani standard uspjeha (Brinkmann, 2019: 2).” Brinkmann (2019) definira političku kompetenciju kao sposobnost za uspješno obavljanje

određenog zadatka koji se veže uz politiku. On shvaća političku kompetenciju kao istinsku sposobnost razumijevanje one materije koja je potrebna za izvršenje nekog zadatka. Primjerice, ako osoba želi stvoriti vlastito mišljenje o nekoj ekonomskoj politici, nije neophodno da mora biti stručnjak u tom području, već je dovoljno da intervjuira ekonomske stručnjake i na temelju razumijevanja materije oblikuje vlastito mišljenje.

2.2. Utjecaj političkog znanja

Važno pitanje u istraživanju koncepta političkog znanja tiče se njegovog značaja za građane koji su sastavni dio demokratskih sustava. U nastavku ću analizirati temeljne prednosti održavanja određene razine političkog znanja građana, poput pozitivnih ishoda na njegovanje demokratskih principa, tolerancije i političke participacije. Nužno je naglasiti da se radovi mnogih autora u literaturi o političkom znanju odnosi na državljane Sjedinjenih Američkih Država te da će se neki od zaključaka u nastavku pozvati na te primjere.

William Galston (2001) u članku *Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education* između ostalog govori o oblikovanju politički-obrazovanih građana. Počevši od filozofije Platona i Aristotela poznato je da građanski odgoj ovisi o tipu sustava vlasti. Primjerice, demokracija zahtijeva obrazovanje građana po demokratskim načelima, što ne može biti slučaj u nedemokratskim sustavima vlasti. Delli Carpini u svom značajnom radu *In search of the informed citizen: What Americans know about politics and why it matters* (2000) pokušava objasniti da demokracija postaje responzivnija i odgovornija što su njeni građani informiraniji o politici. Ako građani nisu u stanju procijeniti razinu kvalitete vođenja od strane njihovih predstavnika, onda postoji veća šansa da će ti predstavnici djelovati van zone interesa građana. Nadalje, ako postoje sustavne pristranosti u političkom znanju grupe građana u kojima prevladavaju neupućeni možda neće moći prepoznati ili iskoristiti prilike za izražavanje svojih preferencija prema izabranim dužnosnicima i potencijalno mogu zagovarati stajališta koja su kontraproduktivna za njihove interese (Clark, 2013: 2).

Gotovo svi autori u ovom području slažu se da većina građana posjeduje malo znanja o politici. Primjerice, Clark se referira na američko društvo te naglašava da neka istraživanja tvrde da Europljani znaju više od Amerikanaca o američkoj politici. S druge strane, tvrdi da “masovno” političko neznanje prevladava i u drugim industrijaliziranim demokracijama (Clark, 2013: 4).

Neki stručnjaci na ovaj problem gledaju iz perspektive da političko neznanje potencijalno nije nužno za održavanje demokratskih normi ukoliko se mase oslanjaju na stručne izvore informacija, primjerice političke elite ili medije (Clark, 2013:5).

Galstonov rad nudi najdetaljniji pregled prednosti posjedovanja političkog znanja. Kao što i Clark (2013) navodi u svom radu, Galston također naglašava ulogu političkog znanja u građanskom razumijevanju vlastitih interesa ili interesa grupe kojoj pripadaju. Što su građani upućeniji u politiku, to će bolje razumjeti na koje sve načine mogu širiti svoje interese u političkoj areni. To dovodi do zaključka da je političko znanje ključna stavka instrumentalne racionalnosti (Galston, 2001: 223). Dodatni značaj političkog znanja jest u boljem razumijevanju rada političkih institucija i političkih procesa. Građanima koji posjeduju niže razine političkog znanja teže je shvatiti informacije o novim događajima na političkoj sceni ako nemaju znanje o ključnim pozadinskim akterima. Također, građansko razumijevanje političkih događaja uvjetuje smanjivanje općeg nepovjerenja u rad političkih predstavnika. Samim time građani lakše prihvaćaju greške koje se događaju svima, pa tako i političkim predstavnicima (Galston, 2001: 224). Također, generalno neznanje dovodi do potencijalno krive procjene kandidata na izborima, pa se događa da glasači ocjenjuju kandidate na temelju osobnosti, a ne na temelju vrijednosti i programa (Galston, 2001: 223). “Političko znanje smatra se važnim za liberalne demokracije iz tri razloga: participacija, konzistencija i tolerancija (Hall, 2017: 2).”

Što veću razinu političkog znanja ljudi posjeduju, to je vjerojatnije da će aktivnije participirati, bilo da se radi o izlasku na izbore, sudjelovanju u političkoj kampanji ili pokušaju da utječu na političko mišljenje drugih. Galston naglašava važan utjecaj na participaciju na izborima što su između ostalog istražili i Delli Carpini koji ističu korelaciju između utjecaja političkog znanja i vjerojatnosti da će pojedinac glasati na izborima. Popkin i Dimock su potvrdili ovu teoriju tvrdeći sljedeće: “Dominantno svojstvo neglasanja u Americi jest manjak znanja o vladi, nepovjerenje u istu, manjak interesa za politiku, manjak medijske izloženosti politike, ili osjećaj neefikasnosti (Popkin i Dimock, 1999: 142 prema Galston, 2001: 224).” Nadalje, građani koji posjeduju višu razinu političkog znanja češće imaju konzistentnije stavove o političkim događajima, ali je također vjerojatnije da će u dužem vremenskom periodu glasati za kandidata koji odgovara njegovim preferencijama (Hall, 2017: 2). Ovdje se nadovezuje Galston koji naglašava teoriju Delli Carpini i Keetera koji tvrde da su građani s višom razinom

političkog znanja također konzistentniji kad su u pitanju politička pitanja na ideološkoj osnovi (Galston, 2001: 223).

Također, političko znanje podiže razinu tolerancije pojedinca. Galston i Hall u svojim radovima pišu o vezi političkog znanja i tolerancije te zaključuju da više razine formalnog obrazovanja uvjetuju razvoj kognitivnih sposobnosti i kulturalnog znanja te omogućuju građanima da razumiju prednosti raznolikosti u društvu. U tom pogledu misli se na smanjivanje straha od nepoznatog, bilo da se radilo o migrantima ili primjerice seksualnim manjinama (Galston, 2001: 224).

2.3. Izvori stjecanja političkog znanja

Autori ovog područja političke znanosti često posvete pažnju ne samo mjerenju razine znanja ili učincima koje ima na politički sustav, već u jednakoj mjeri istražuju faktore koji utječu na formiranje ovog fenomena. Ovaj odjeljak prikazuje kako teorija gleda na faktore poput obrazovanja, socijalnog okruženja, i samih kognitivnih sposobnosti. Cassel i Lo u svojem radu tvrde da je općepoznato da su najutjecajnije faktori političkog znanja obrazovanje i politički angažman.

Teorije o utjecajima na faktore koji određuju razinu političkog znanja se razlikuju na temelju važnosti unutarnjeg psihološkog faktora, vanjskog faktora predodređenog društvenim ulogama ili pak utjecaja koji potječe od društvenih institucija (Cassel i Lo, 1997: 318). Isti autori diferenciraju tri teorije: teoriju kognitivne mobilizacije, teoriju strukturnih uloga i teoriju agenata socijalizacije. Politolozi pretpostavljaju da obrazovanje i politička aktivnost potiču razvijanje političkog znanja kao unutarnjeg procesa u kognitivnim objašnjenjima političke pismenosti. Također, pozivaju se na Campbella (1960) koji tvrdi da angažman u politici čak može nadomjestiti utjecaj obrazovanja u podizanju razine političkog znanja (Cassel i Lo, 1997: 318). Teorija Campbella i Conversea početkom 1960-ih počivala je na isticanju uloge obrazovanja u pokušaju podizanja razine političke svijesti građana. Iako ta teorija tada nije imala instantan učinak, do dan danas je među stručnjacima uvriježena ideja da je obrazovanje jedan od glavnih faktora političkih mogućnosti zapadnih društava (Cassel i Lo, 1997: 319).

Ostali autori također naglašavaju važnost obrazovanja, pa tako Wolfinger i Rosenstone tvrde da je obrazovanje važno jer povećava šansu da će osoba izaći na izbore, ali i da samo razumijevanje političkog svijeta čini lakšim (Wolfinger i Rosenstone, 1980: 34). Nie, Junn i Stehlik-Barry (1996) također ističu ulogu obrazovanja, pritom naglašavajući da omogućava lakše razumijevanje političkih događaja, ali istovremeno i smanjuje količinu resursa koje osoba mora uložiti da bi stekla određenu razinu političkog znanja (Cassel i Lo: 1997: 319). Galston također piše o utjecaju demokracije na povećanje političkog znanja, pa tako tvrdi da obrazovanje promiče verbalnu kognitivnu kompetenciju i povezane intelektualne vještine, što u konačnici poboljšava sposobnost pojedinca da razumije političke događaje i shodno tome djeluje racionalno. Teorija strukturnih uloga zasniva se na pretpostavci da obrazovanje i društveni status utječu na političko ponašanje zbog očekivanja društvenih struktura.

Jednostavnije rečeno, obrazovanje predstavlja faktor utjecaja koji uvelike određuje položaj osobe u društvu, a upravo položaj u društvu ostavlja veliki utjecaj na percepciju politike u životu pojedinca (Cassel i Lo, 1997: 319). S jedne strane teorija kognitivne mobilizacije tvrdi da obrazovanje omogućuje pojedincu da razvije mentalne sposobnosti za kasnije učenje, dok teorija strukturnih uloga počiva na uvjerenju da obrazovanje ima ulogu određivanja društvenog položaja pojedinca koje posljedično utječe na političko ponašanje. Međutim, više pažnje posvećuje se kognitivnim teorijama (Cassel i Lo, 1997: 319).

Posljednja teorija ističe krucijalnu ulogu agenata socijalizacije pod čime se misli na direktno formiranje razumijevanja politike i vrijednosti kroz utjecaj obitelji i škole. Ipak, u krugu teoretičara, ova teorija najmanje je zastupljena te je praktički izumrla do 1980-ih. Američka istraživanja došla su do zaključka da obrazovne institucije na bilo kojoj razini ne predstavljaju snažan utjecaj političke socijalizacije. Teorija je kasnije ponovno privukla pažnju, pa su tako Jennings i Niemi zaključili da obitelj ima nizak do srednji utjecaj na političko ponašanje, dok je primjerice Dalton došao do suprotnog zaključka. Kada govorimo o utjecaju škola na stvaranje temelja političkog znanja, razne studije 1990-ih došle su do zaključka da one pod određenim uvjetima mogu imati snažan utjecaj na političko oblikovanje građana (Cassel i Lo, 1997: 320).

S obzirom da se empirijsko istraživanje ovog rada odnosi na studente, za potrebe ovog poglavlja važno je referirati se na istraživanje Niemija i Junn koje govori u faktorima koji utječu na oblikovanje političkog znanja maturanata srednjih škola u SAD-u. Razna istraživanja

koja su se u drugoj polovici 20. stoljeća bavila efektivnošću građanskog odgoja u školama često su pokazivala različite rezultate. Niemi i Junn tvrde da je to zato što se većina istraživanja fokusirala na različite varijable (Niemi i Junn, 1993: 5-6). Glavna varijabla u tim istraživanjima bili su politički stavovi s obzirom da se smatra da obrazovanje u školi potiče oblikovanje političkih stavova mladih. S druge strane, istraživanja koja stavljaju fokus na činjenično znanje bila su zanemarena sve dok se nisu počeli preispitivati takva dvosmislena istraživanja (Niemi i Junn, 1993: 6). Utvrđeno je da građanski odgoj u školama ima utjecaja na političko znanje, ali isto tako treba uzeti u obzir sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima kao i organizaciju i upravljanje samom školom za koje Niemi i Junn smatraju da utječu na razumijevanje političkih proces, odnosno općenito na interes za politiku. Zaključno, teorija kognitivne mobilizacije počiva na utjecaju obrazovanja na mentalne sposobnosti, teorija strukturnih uloga na utjecaju obrazovanja na društveni status, dok posljednja govori o ulozi obitelji i škole u procesu oblikovanja političkog života pojedinca.

Na temelju vlastitog istraživanja, Cassel i Lo izdvojile su sljedeće zaključke. Prema njima politička pismenost je proizvod motivacije na unutarnjoj razini, ali i društvenih uloga kao vanjskog faktora. Ona je rezultat političkog angažmana koji je uvjetovan društvenom pozicijom, vještinama i razinom socijalizacije roditelja, iako od navedenih, posljednji stvara najmanji utjecaj. Također dolaze do zaključka da faktor edukacije o političkoj pismenosti u školama nema znatan utjecaj. Isti zaključak kad su u pitanju škole proizveo je i Luskin u članku *Explaining political sophistication* (Luskin prema Cassel i Lo, 1997: 329) Kognitivna istraživanja pridonijela su razumijevanju političkog znanja tako što su istaknuli važnost faktora na individualnoj razini poput spola, godina, prihoda i rase. Delli Carpini također naglašava da društvene i ekonomske okolnosti igraju važnu ulogu u stjecanju političkog znanja građana, pa tako oni "neprivilegirani" često nemaju takvu priliku (Clark, 2013: 5).

Nadalje, vrsta izbornog sustava i izbornih zakona također imaju utjecaja na oblikovanje političkog znanja građana. Primjerice, informacije su javno dostupnije u višestranačkim sustavima s obzirom da se stranke moraju potruditi da bi se ideološki i programski razlikovale od drugih stranaka (Clark, 2013: 7). Još jedan u nizu faktora jest koncentracija odgovornosti u procesu stvaranja politika u višestranačkim sustavima. Po toj logici građani i nevladini akteri imaju priliku prikupiti informacije i steći znanja o nekoj politici kako bi naposljetku mogli suditi o kvaliteti nečijeg rada, što naravno ne bi bio slučaj da su te informacije dostupne isključivo nekolicini (Clark, 2013: 7). Clark također navodi teoriju Gronlunda i Milnera po

kojoj egalitarnija društva povećavaju sposobnosti manje obrazovanih građana i shodno tome govorimo o slabijem utjecaju obrazovanja i političkog znanja. Pored toga, važno se spustiti na razinu pojedinca i utjecaja obitelji na razvoj znanja o politici. Razina obrazovanja roditelja u ovom slučaju igra bitnu ulogu. Primjerice, ako roditelji imaju završen fakultet, onda je vjerojatno da će i od svojeg djeteta očekivati da završi fakultet. U takvom okruženju veća je vjerojatnost da će dijete biti potaknuto da na ovaj ili onaj način stekne određenu razinu političkog znanja. Posljedično, veća je šansa da se dijete akademski obrazuje što uvjetuje stjecanje novih znanja (Niemi i Junn, 1993: 13).

2.4. Zašto građani ne znaju više?

Postoje brojni razlozi zašto u struci vlada pretpostavka o niskoj razini političkog znanja građana. U istraživanju ovog fenomena, neophodno je razumjeti uzroke takve atmosfere među građanima, jer tek onda problemu možemo pristupiti kritički te posljedično ponuditi lijek. Političko znanje je dakle potrebno shvatiti kroz faktore kojima su građani izloženi u svakodnevnom životu. Lupia (2016) jedan je od autora koji pokušavaju objasniti ovaj fenomen. On se također slaže da postoji niz činjenica i okolnosti o politici o kojima građani nemaju saznanja. Često ih takvo (ne)znanje ograničava u formiranju racionalnijih odluka koje bi vjerojatno donijeli da posjeduju veću količinu znanja. Ipak, građani često nemaju vremena posvetiti se učenju novih informacija i praćenju aktualnosti u svijetu politike. On tvrdi da sfera politike čini samo jedan mali dio interesa građana. Također, postoji bezbroj kategorija informacija, ljudi se razlikuju jedni od drugih i samim time posjeduju različita znanja o politici. Stoga, vrlo je zahtjevno procijeniti političko znanje građana specifičnim setom pitanja preko upitnika (Lupia, 2016: 283-284). Pri objašnjavanju razine političkog znanja građana, Clark se fokusira na makrorazinu faktora. Jednostavnije rečeno, istražuje utjecaj kvalitete političkih institucija kao jedan od faktora na koji takoreći mase ne utječu. Teorije demokracije govore da upravljanje demokratskim društvom mora podrazumijevati otvorenost kao glavni uvjet aktivnog građanstva. Država dakle mora oblikovati kvalitetne i dostupne usluge kako bi im građani mogli uzvratiti povratnom informacijom (Clark, 2013: 7). “Pod institucionalnom kvalitetom mislim na transparentnost, otvorenost i responzivnost glavnih aktera i tijela političkog sustava. Pojedinci u određenim zemljama imaju priliku izraziti svoje izbore i osjećati se uključenima u politički proces; drugi nemaju (Clark, 2013: 3).” Ti elementi utječu na to kako pojedinac razumije demokratske norme i automatski im pomaže u shvaćanju svojih prava i

dužnosti (Clark, 2013: 3). Demokratske vlasti koje oblikuju sustav rada na način da pružaju priliku građanima da promatraju kako se odvijaju politički procesi indirektno potiču interes za samo sudjelovanje u političkoj areni. Ako se takvom politikom odnosa vlasti građane približi procesu donošenja odluka, onda postoji veća šansa da će zapamtiti barem dio informacija korištenih u diskursu, ali će isto stvoriti drugačije kognitivno shvaćanje novih informacija u budućnosti. Primjerice, ako se pojedinac ne slaže s određenom lokalnom politikom i sudjeluje u procesu donošenja odluka, morat će sudjelovati i u donošenju odluka vezanih za druge politike pri čemu aktivno stječe nova znanja o radu lokalnih tijela vlasti (Clark, 2013: 8). U suprotnome, ako se građani osjećaju distancirano od političke vlasti i procesa donošenja odluka, većina će prestati u pokušaju da steknu nova znanja jer osjećaju da je bilo kakav trud uzaludan (Clark, 2013: 9). Još jedan u nizu faktora koji utječu na upijanje informacija vezanih za politički svijet, a na koje građani teško mogu utjecati su mediji. Uvriježeno mišljenje da mediji imaju bitnu ulogu u oblikovanju političkog znanja građana teško je potkrijepiti s obzirom da se mnoge studije ne temelje na ključnim varijablama koje uvode Barabas i Jerit (2009). Njihovo istraživanje otkriva učinak medija na političko znanje s naglaskom na poznavanje specifičnih politika. U istraživanju objašnjavaju aspekte medijskog utjecaja na procese učenja novih informacija vezanih za politiku (Barabas i Jerit, 2009: 75). Uveli su nove varijable u proučavanju utjecaja medija poput volumena, širine i istaknutosti vijesti kojima su gledatelji izloženi, stoga su ispitanici podvrgnuti upitniku pri čemu odgovaraju na pitanja o određenim politikama prije i poslije gledanja vijesti na televiziji. Rezultati istraživanja pokazuju povećano znanje nakon razumijevanja informacija u vijestima (Barabas i Jerit, 2009: 86). Dakle, lako je zaključiti da sami sadržaj i pristup prezentiranja vijesti uvelike oblikuje znanja koja će građani upiti aktivnim pristupom medija.

Zaključno, jasno je da mnogi vanjski faktori utječu na shvaćanje i upijanje informacija pojedinca o politici. Moglo bi se reći da razina političkog znanja građana ponajviše ovisi o utjecaju koji šire faktori poput obrazovanja, medija, političkih institucija i procesa. Samim time nije moguće imati visoka očekivanja od građana ako oni predstavljaju objekt koji je izložen nedovoljno kvalitetnim povratnim informacijama.

3. Pregled istraživanja u Hrvatskoj

Istraživanje i mjerenje političkog znanja u Hrvatskoj nažalost nije popularna tema, tako da govorimo o svega nekoliko autora koji se bave ovim fenomenom. Svi autori čije ću radove analizirati u nastavku bavili su se istraživanjem političkog znanja mladih, od srednjoškolaca do studenata. Većina istih mjeri i druge elemente, poput stavova i vrijednosti, no s obzirom da političko znanje ne obuhvaća te kategorije (iako postoji utjecaj znanja na iste) držat ću se dijela o mjerenju znanja. Smatram da je nužno osvrnuti se na radove na domaćoj sceni koji mjere političko znanje i druge vezane kategorije, ponajprije kako bih naglasio važnost istih za ovo, ali i buduća istraživanja. Svih pet radova fokusiraju se na empirijska istraživanja, stoga je zadatak ovog poglavlja iznijeti njihova glavna otkrića. Posebnu pozornost treba obratiti na istraživanje Bakete, Bovana i Matić Bojić iz 2021. godine s obzirom da su oni ispitali generaciju maturanata koji spadaju u skupinu studentske populacije koje i sam analiziram u empirijskom dijelu ovog istraživanja. Kako bi presjek istraživanja bio pregledniji, glavna otkrića istraživanja navodit ću kronološki.

Bagić i Šalaj objavili su dva rada temeljena na istraživanjima političkog znanja maturanata srednjih škola u Hrvatskoj. Istraživanja su provedena 2011. i 2016. godine, te su vrlo relevantna s obzirom da se u oba ciklusa radi o gotovo istim pitanjima u upitniku. U istraživanju iz 2011. godine autori su obuhvatili niz od 19 pitanja koja obuhvaćaju tri cjeline: “...razumijevanje temeljnih političkih pojmova, poznavanje ustavno-političkog ustrojstva te informiranost o recentnim političkim zbivanjima u Hrvatskoj (Bagić i Šalaj, 2011: 24).” U istraživanju se također obraća pozornost na potencijalnu razliku u znanju maturanata strukovnih škola i gimnazija, s obzirom da učenici strukovnih škola imaju manje sadržaja koji može pridonijeti povećanju znanja o politici. Na pitanja o temeljnim političkim pojmovima maturanti su odgovorili točno na manje od pola pitanja, stoga autori zaključuju da se radi o niskoj razini poznavanja istih. Vezano, naglašavaju da se takav rezultat ne može opravdati težinom pitanja, već da se isključivo radi o lošem rezultatu. Lošije poznavanje ove dimenzije političkog znanja razumljiv je za učenike strukovnih škola, dok s druge strane maturanti u gimnazijama pokazuju nešto bolje znanje, no svejedno se radi o niskoj razini (Bagić i Šalaj, 2011: 26). Objašnjenje za lošiji rezultat u dimenziji poznavanja temeljnih političkih pojmova autori traže u rijetkom definiranju istih u javnom diskursu, bez obzira na čestu uporabu, zbog čega dolazi do pogrešnog shvaćanja njihova značenja (Bagić i Šalaj, 2011: 27).

Druga dimenzija tiče se ustavno-političkog ustrojstva Hrvatske, a na taj set pitanja maturanti su pokazali nešto višu razinu znanja u odnosu na temeljne političke pojmove. Gimnazijalci su ostvarili najbolji rezultat točnim odgovorima na više od pola pitanja, nakon čega slijede učenici četverogodišnjih strukovnih škola, a tek onda i trogodišnjih. “Razlozi relativno boljeg znanja maturanata na dimenziji ustavno-političkog uređenja može se tražiti u činjenici da se radi o tipu informacija koje je moguće naučiti iz više različitih izvora, tijekom samog formalnog obrazovanja u odgovarajućim predmetima, ali i prateći medije i političke događaje (Bagić i Šalaj, 2011: 27).” Treća dimenzija upitnika odnosi se na pitanja o političkoj informiranosti, odnosno o poznavanju aktualnih zbivanja. Glavna razlika u ovoj dimenziji odnosi se na kategoriju spola; mladići su u prosjeku bolje informirani od djevojaka. Takav rezultat autori dijelom objašnjavaju “(stereotipskim) očekivanjem da mladići ranije počinju iskazivati interes za javne i političke teme od djevojaka (Bagić i Šalaj, 2011: 29).” Zaključno, iako se radi o maloj razlici, mladići ukupno pokazuju nešto višu razinu političkog znanja od djevojaka (Bagić i Šalaj, 2011: 31).

S obzirom na srednjoškolski program, rezultati su pokazuju da maturanti u gimnazijama pokazuju višu razinu znanja od vršnjaka u četverogodišnjim, odnosno trogodišnjim strukovnim školama. Činjenica da maturanti trogodišnjih strukovnih škola pokazuju najnižu razinu političkog znanja ukazuje na to koliko im njihov obrazovni program ne nudi sadržaje koji mogu pridonijeti političkom obrazovanju (Bagić i Šalaj, 2011: 31). Samim time, ističu bitnu ulogu srednjoškolskog programa kao važnog indikatora u mjerenju političkog znanja učenika. Autori navode da nepostojanje sličnih istraživanja političkog znanja mladih u Hrvatskoj, ali i šire “onemogućuje izvođenje detaljnijih zaključaka o aktualnom stanju političkog znanja (Bagić i Šalaj, 2011: 34).” Ipak, jasno je da se političko znanje ispitanih maturanata može smatrati niskim. Posebno smatraju problematičnim nisku razinu znanja o temeljnim političkim pojmovima za koje se smatra da treba biti preduvjet za političko sudjelovanje građana. Učenici trogodišnjih strukovnih škola čine jednu trećinu svih srednjoškolaca, a istovremeno pokazuju najnižu razinu političkog znanja što autore navodi na zaključak da se promjene u obrazovnom programu moraju dogoditi upravo kod ove skupine (Bagić i Šalaj, 2011: 34).

U istraživanju iz 2014. godine Kovačić i Vrbat bave se mjerenjem političke kompetencije i političke participacije mladih u Zagrebu. Važno je napomenuti da se ovo istraživanje striktno ne bavi mjerenjem političkog znanja kao zasebnog fenomena, već ističe sljedeće: “Političko znanje, u odnosu na političku kompetenciju, češći je u politološkim tekstovima i odnosi se na

konkretne informacije potrebne za vladanje nekom zajednicom, dok politička kompetencija uključuje i vrijednosti potrebne za procjenu vladanja kao procesa. Iz ovoga slijedi da je političko znanje preduvjet političkih kompetencija (Kovačić i Vrbat, 2014: 61).” Dodatno, koncept političke participacije usko je vezan uz posjedovanje političkog znanja, stoga nema razloga da se i taj dio istraživanja ne uzme u obzir. Također, ovaj rad je bitan s obzirom da je jedini koji u domaćoj literaturi u ovom području uključuje studentsku populaciju.

Autori ponajprije naglašavaju ulogu mladih kao stupova aktivnog sudjelovanja građanstva u politici. Ističu da se mladi obrazuju kako bi upili što više demokratskih vrijednosti i znanja koje će im kasnije pomoći u društvu, stoga je uvođenje građanskog odgoja u obrazovanje od neupitno velike važnosti (Kovačić i Vrbat, 2014: 58). Uvriježeno mišljenje javnosti o tome da mladi nisu zainteresirani za politiku potkrepljuju i podaci koji govore da na nacionalnoj razini čak 54% mladih nimalo nije zainteresirano za politiku. Vezano, autori ističu zabrinutost upravo zbog političke apatije mladih. Njihova pretpostavka je da društvu koje obiluje politički neinformiranim i nezainteresiranim mladim osobama prijeti opstanak zdravog demokratskog sustava. Kad je u pitanju politička participacija, istraživanja pokazuju da na europskoj razini mladi sudjeluju ispod prosjeka u odnosu na mlade izvan Europe što u konačnici dovodi do rascjepa u procesu utjecaja na donošenje odluka u odnosu na starije dobne skupine (Kovačić i Vrbat, 2014: 64).

Metodom anketnih upitnika autori su prikupili podatke i došli do zaključka da dobar dio mladih smatra da posjeduju nisku razinu političke kompetencije, bez obzira na činjenicu da se najveći udio ispitanika smatra donekle kompetentnim (Kovačić i Vrbat, 2014: 67). Druga metoda kojom su se autori služili u svom istraživanju su grupni intervjui koji su pokazali visoku razinu kognitivnog i kritičkog razmišljanja koje se također smatra nužnim za funkcionalnu participaciju u političkim procesima (Kovačić i Vrbat, 2014: 68).

Posljedično zaključuju da su mladi u Zagrebu “relativno politički nekompetentni” da bi u bliskoj budućnosti aktivno i kvalitetno sudjelovali u demokratskim političkim procesima. Bez obzira na istaknute kognitivne sposobnosti, neinformiranost i nezainteresiranost za politiku guši mogućnost za aktivno sudjelovanje (Kovačić i Vrbat, 2014: 71). “Ovaj nalaz moguće je pripisati konformizmu mladih što očito postaje strukturalna karakteristika nekih dijelova hrvatske mladeži (vidjeti Ilišin, 2005; Kovačić, 2014c) (Kovačić i Vrbat, 2014: 71).” Shodno

tome, autori jedino rješenje za poticanje interesa mladih za politiku vide u uvođenju građanskog odgoja i obrazovanja u formalni sustav obrazovanja.

Istraživanje Bagića i Šalaja iz 2016. godine nastavlja se na istraživanje istih autora iz 2011. godine te preuzima gotovo identičan pristup. U istraživanju se ispituje političko znanje maturanata kroz tri dimenzije znanja: temeljni politički pojmovi, poznavanje ustavno-političkog ustrojstva Republike Hrvatske i politička informiranost. Dodatno, čak 14 od 19 pitanja u oba anketna upitnika se podudaraju. Ako uspoređujemo rezultate upitnika bez obzira na činjenicu što sva pitanja nisu identična, u odnosu na 2011. godinu, maturanti su 2016. godine pokazali nešto višu razinu znanja (oko 50% točnih odgovora) o temeljnim političkim pojmovima. Autori zaključuju da ovakav rezultat svakako ne pomaže toj skupini koja je u fazi izgradnje vlastitog političkog identiteta (Bagić i Šalaj, 2016: 57). Na dimenziji ustavno-političkog ustrojstva učenici su točno odgovorili također na 50% pitanja, za razliku od 2011. kada je taj rezultat bio malo bolji. Najlošiji rezultat maturanti su 2016. godine pokazali na skali mjerenja političke informiranosti u kojoj su u prosjeku točno odgovorili na 36% pitanja, dok su njihovi vršnjaci 2011. imali bolji rezultat od 42% točnih odgovora (Bagić i Šalaj, 2016: 59). U kategoriji srednjoškolskih programa, ponovio se rezultat iz 2011. godine prema kojemu su gimnazijalci imali najbolji rezultat, pratili su ih maturanti četverogodišnjih strukovnih škola, a na začelju su se ponovno našli maturanti trogodišnjih strukovnih škola. S druge strane, autori su u istraživanju 2016. godine analizirali isključivo usporediva pitanja dvaju upitnika te došli do zaključka da je u međuvremenu došlo do “uzlaznog trenda u razini političkog znanja maturanata (Bagić i Šalaj, 2016: 61).” Bagiće i Šalaj na kraju zaključuju da razina političkog znanja ove populacije nije zavidna, ali istovremeno napominju da nisu u mogućnosti doći do detaljnijih zaključaka s obzirom na manjak sličnih istraživanja na ovoj ili drugim populacijama. Također, ponovno naglašavaju važan utjecaj srednjoškolskog programa na političko znanje učenika te smatraju da priroda istih uzrokuje negativnu podjelu na “dvije političke klase” što zasigurno ne bi trebalo biti prihvatljivo (Bagić i Šalaj, 2016: 70).

Već je spomenuto da u ovom području istraživanja u Hrvatskoj ne postoji velik broj empirijskih radova, stoga nije naodmet spomenuti i diplomski rad studentice Bosilj s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu iz 2016. godine. Štoviše, bitno je navesti otkrića ovog rada s obzirom da osim mjerenja političkog znanja maturanata, Bosilj je u svoju analizu uključila i studente Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

U mjerenju političkog znanja autorica je ispitivala poznavanje ustava i ustrojstva političke vlasti u Hrvatskoj, zatim pravosuđa i sudstva te poznavanje aktualnih događaja vezano za Hrvatsku (Bosilj, 2016: 10). U dimenziji poznavanja ustava i ustrojstva vlasti nema važnijih zapažanja, dok je u analizi drugog dijela autorica došla do zaključka da studenti FPZG-a, ali i maturanti srednjih škola vrlo slabo poznaju sudbeni sustav RH, a takav rezultat pripisuje činjenici da je ta grana vlasti slabo prisutna u nastavnom programu na obje razine obrazovanja (Bosilj, 2016: 13). U posljednjoj dimenziji koja ispituje aktualno političko znanje pokazalo se da obje skupine pokazuju znatno višu razinu znanja u odnosu na prethodne dvije dimenzije što se u radu objašnjava kroz utjecaj medija. U konačnici Bosilj zaključuje da je faktično znanje studenata u neku ruku razočaravajuće, s obzirom da se radi o osnovama struke koju izučavaju (Bosilj, 2016: 27). Drugo, kao i autori u gore navedenim istraživanjima, i ovaj rad dolazi do zaključka da učenici trogodišnjih strukovnih škola posjeduju najnižu razinu znanja (Bosilj, 2016: 29). Razlika u razini političkog znanja maturanata i studenata je iznimno velika; analiza pokazuje da su studenti odgovorili točno na 70,83 posto pitanja, dok su maturanti točno odgovorili na manje od 34 posto. Autorica ovim rezultatom potvrđuje svoju tezu o tome da studenti posjeduju više znanja od maturanata, ali također objašnjava da je takva razlika prirodna, s obzirom da populaciju maturanata čine učenici raznih interesnih područja te puno manje stječu politička znanja od studenata FPZG-a za koje se pretpostavlja da ih zanima područje koje su odabrali izučavati (Bosilj, 2016: 29).

U najnovijem istraživanju koje su proveli Baketa, Bovan i Matić Bojić nastavlja se primjena okvira istraživanja koju su 2011. i 2016. koristili Bagić i Šalaj što omogućava komparaciju podataka kroz duže razdoblje. Kao i u prethodna dva istraživanja, osim mjerenja vrijednosti i stavova, maturanti su odgovarali na pitanja o političkom znanju. U usporedbi s istraživanjem iz 2016. godine, rezultati su generalno slični. Maturanti su na skali mjerenja temeljnih političkih pojmova u prosjeku znali manje od prethodne ispitane populacije, a lošiji rezultat vidljiv je i na skali razumijevanja ustavno-političkog poretka (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 9). Iznenađujući je pozitivan rezultat u razini mjerenja političke informiranosti na kojoj su u prethodnom istraživanju maturanti pokazali najnižu razinu znanja. Zanimljiv je podatak da učenici iz Zagreba, u odnosu na ostale hrvatske regije pokazuju najvišu razinu znanja u dimenzijama mjerenja temeljnih političkih pojmova i ustavno-političkog ustrojstva. U dimenziji mjerenja političke informiranosti nisu pronađena veća odstupanja na regionalnoj razini. Konstantu mjerenja drži razina političkog znanja u dimenziji srednjoškolskog programa, pri čemu gimnazijalci pokazuju najbolje znanje, prate ih maturanti četverogodišnjih strukovnih

škola, dok se na začelju ponovno nalaze učenici trogodišnjih strukovnih škola. Baketa, Bovan i Matic Bojić (2021) stoga zaključuju da se od zadnjeg istraživanja nije napravilo puno kako bi se nadomjestila praznina u obrazovnom programu trogodišnjih strukovnih škola.

Iz navedenih istraživanja nužno je istaknuti dva zaključka. Prvenstveno, razina političkog znanja mladih nije zadovoljavajuća. Jedini direktni izvor stjecanja osnova o politici u dvanaestogodišnjem sustavu obrazovanja učenici u najboljem slučaju imaju kroz zadnju godinu srednje škole u obliku predmeta Politika i gospodarstvo. To nas dovodi do drugog zaključka, a to je da razina političkog znanja prati srednjoškolski program. Činjenica je da se u gimnazijama više pažnje pridaje društvenim predmetima koji omogućavaju bolje razumijevanje Politike i gospodarstva na zadnjoj godini školovanja. S druge strane, učenici trogodišnjih škola uvjerljivo pokazuju najnižu razinu znanja, pri čemu gore navedeni autori ukazuju da je priroda tog problema u obrazovnom sustavu. Samim time stječe se dojam da se na učenike trogodišnjih škola gleda kao na one koji ne moraju biti politički potkovani jer već tada imaju specifično obrazovno usmjerenje.

4. Empirijska analiza

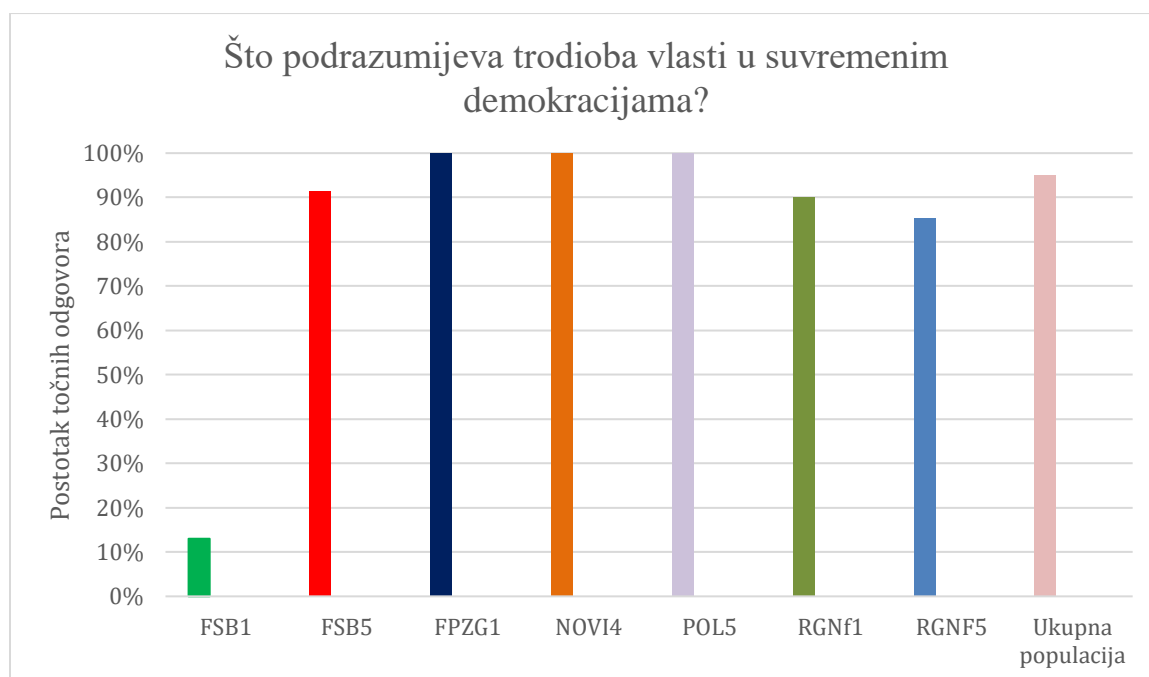
U nastavku slijedi analiza rezultata istraživanja koje sam proveo i koje predstavlja okosnicu ovog rada. Kriterij odabira ispitanika predstavljaju isključivo studenti prve i pete godine kako bih dobio uvid u razliku u razini političkog znanja. Naravno, rezultati na FPZG-u specifični su po tome jer će pokazati koliko studenti prve godine zapravo posjeduju znanja nakon rješavanja mature iz predmeta Politika i gospodarstvo, odnosno koliko studenti pete godine, na pragu diplome pokazuju znanje o određenim osnovama iz struke. S obzirom da provedba anketnog upitnika nije bila moguća na petoj godini smjera novinarstva, u nastavku će biti prikazan mali uzorak studenata s četvrte godine. Kod tehničkih fakulteta više se radi o stvaranju generalnog zaključka o političkom znanju studenata, odnosno o uzorkovanju heterogene grupe ispitanika.¹ S obzirom na povezanost dosadašnjih radova u ovom području, i ovaj rad preuzima neke od elemenata istraživanja Bagića i Šalaja, odnosno Bakete Bovana i Matić Bojić. Vidjeli smo kako se u Hrvatskoj radi o malom broju radova na ovu temu, stoga je važno pokušati barem minimalno doprinijeti stvaranju cjelokupne slike, odnosno postaviti dodatan okvir za buduće radove na temu političkog znanja studenata.

U skladu s tim, anketni upitnik također sadrži 19 pitanja te je podijeljen na tri tematske cjeline. Sadržajno, najveći broj pitanja tiču se hrvatske politike, njenog Ustava, prošlosti i sadašnjosti s obzirom na to da su se i prijašnji radovi u Hrvatskoj fokusirali na pitanja o domaćoj političkoj sceni. Na samome početku upitnika pitanja se tiču temeljnih političkih pojmova koji se uče već u sklopu predmeta Politika i gospodarstvo u srednjoj školi. Posljednja četiri pitanja fokusiraju se na pitanja o Europskoj uniji. Neka od pitanja koja su preuzeta iz prethodnih istraživanja s namjerom su otežana preoblikovanjem iz pitanja višestrukog izbora u pitanja otvorenog tipa kako bi se smanjila mogućnost pogađanja točnog odgovora. Upitnik je anonimn, a studenti su prije samog ispunjavanja morali navesti isključivo naziv fakulteta, godinu studija i spol. S obzirom da se za razliku od dosadašnjih istraživanja radi isključivo o pitanjima koja se tiču političkog znanja, analizirat ću svako od 19 pitanja te ih grafički prikazati. S obzirom da se

¹ Prije same analize bitno je napomenuti reakciju određenog dijela studenata u svakoj od ispitanih grupa. Naime, pri rješavanju samog upitnika nekolicina studenata komunicirala je s kolegama tražeći odgovore, dok su neki od njih odgovore tražili čak i na internetu - kao da se radi o školskom ispitu. Već iz ovoga možemo pretpostaviti da su takvi studenti nesigurni u svoje znanje i da ih je pomalo sram to pokazati. Dodatno, takvi odgovori smanjuju valjanost rezultata.

sveukupno šest pitanja iz ovog upitnika podudara s pitanjima iz istraživanja Bakete, Bovana i Matić Bojić iz 2021. godine, ispod prikaza tih pitanja navesti ću kratku usporedbu rezultata.

Prvo pitanje u upitniku glasi: Što podrazumijeva trodioba vlasti u suvremenim demokracijama? Ovo pitanje je preuzeto iz prethodnih istraživanja, te ujedno predstavlja i najlakše pitanje u upitniku što pokazuju i rezultati. Trebalo je prepoznati da se radi o razdiobi na izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast, stoga studenti prve godine FSB-a, zajedno sa studentima prve godine politologije i novinarstva na FPZG-u, četvrtom godinom novinarstva te petom godinom politologije dijele stopostotan rezultat. Ostale skupine imaju nešto slabiji rezultat, no još uvijek se radi o visokom postotku točnih odgovora. Točan odgovor znalo je prepoznati 91,5% studenata pete godine FSB-a, slijede ih studenti prve godine RGNf-a s 90,3% točnih odgovora te studenti pete godine RGNf-a s udjelom od 85,4%. Ovako visok rezultat očekivan je za sve skupine, a pogotovo za skupine prvih godina studija s obzirom da se radi o osnovnoj razdiobi koja se uči već u srednjoj školi.

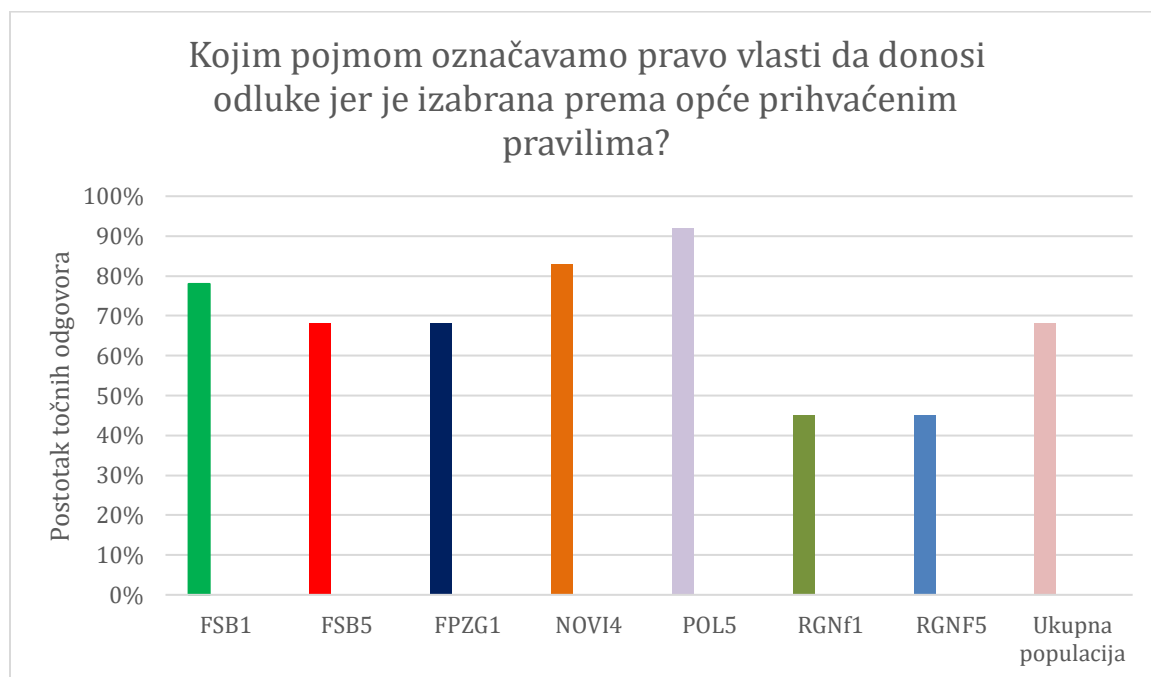

Grafikon 1: Postotak točnih odgovora na prvom pitanju

Razlika u ukupnom postotku točnih odgovora u odnosu na istraživanje Bakete, Bovana i Matić Bojić na ovom pitanju je iznimno velika. U ovom istraživanju gotovo svi ispitanici odgovorili su točno (95,3%), dok u prethodnom istraživanju ta brojka iznosi 76,3% (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 7). Naravno, smislenije je naglasiti i usporedbu rezultata isključivo skupina prvih

godina studija u odnosu na maturante iz 2021. godine s obzirom da se radi o istoj generaciji. Prosjek studenata prvih godina studija koji su odgovorili točno iznosi 96,7%, što ukazuje na razliku od 20% u odnosu na rezultat koji su postigli maturanti. Čak i ako isključimo stopostotan rezultat studenata politologije za koje se pretpostavlja da ovo moraju znati, prosjek točnih odgovora i dalje je visok. Kod ostalih pitanja koja su preuzeta također ću usporediti isključivo rezultate maturanata i studenata prve godine.

U drugom pitanju od ispitanika se tražilo raspoznavanje razlike u definiciji pojmova u pitanju “Kojim pojmom označavamo pravo vlasti da donosi odluke jer je izabrana prema opće prihvaćenim pravilima?”. Ono je također preuzeto iz prošlih istraživanja, a razlog tome je osjetljivost kad je u pitanju relevantnost odabranih pitanja u ovoj dimenziji. Točan odgovor nalazi se u definiciji pojma legitimnosti, a rezultati variraju od skupine do skupine. Skupine s najvećim postotkom točnih odgovora (92,5%) su studenti pete godine politologije, slijede ih studenti četvrte godine novinarstva s 83,3%, te studenti prve godine FSB-a s 78,5%. Studenti prve godine politologije i novinarstva te pete godine FSB-a dijele udio od 68,7%, a prate ih studenti prve i pete godine RGNf-a s 45,4%.

Grafikon 2: Postotak točnih odgovora na drugom pitanju

Postotak točnih odgovora studenata prvih godina na ovom pitanju iznosi 64,2%, dok su s druge strane maturanti u istraživanju iz 2021. godine postigli rezultat od 40,4% (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 7).

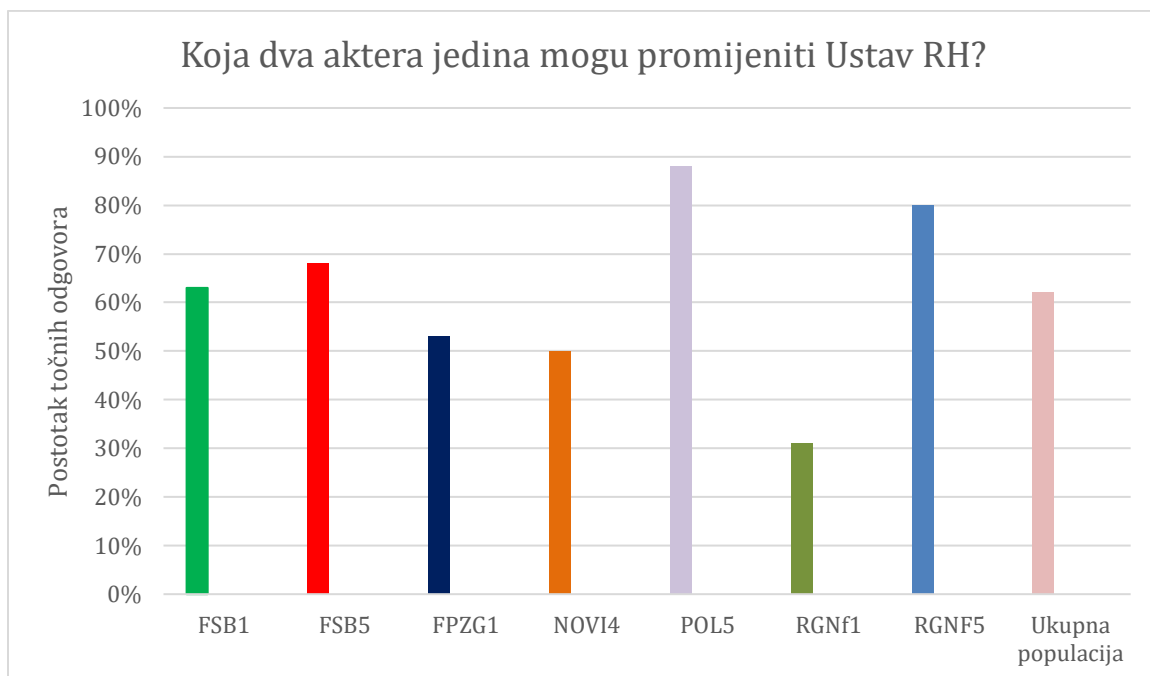
Treće i posljednje pitanje u dimenziji temeljnih političkih pojmova glasi: Pojam kojim se svakodnevno označava ideologija koju karakterizira 'bliskost narodu', pokušaj pridobivanja široke mase diskreditacijom vladajuće elite i davanjem lažnih obećanja naziva se? Odgovor na ovo pitanje tražimo u definiciji populizma a isto je svoje mjesto našlo u upitniku s obzirom da se svakodnevno susrećemo s ovim pojmom ponajprije u medijima, dok rijetko tko spominje što populizam zapravo znači. Definiciju su najbolje prepoznali studenti četvrte godine novinarstva, njih 91,2%, zatim studenti pete godine politologije i FSB-a s udjelom od 88,6%, slijede studenti prve godine FPZG-a s 75,9% i studenti pete godine RGNf-a s 70,8%, dok je najmanji udio točnih odgovora bio u skupinama studenata prve godine FSB-a (63,3%) i prve godine RGNf-a s 40,1%.

Grafikon 3: Postotak točnih odgovora na trećem pitanju

Druga dimenzija pitanja tiče se znanja o politici u Republici Hrvatskoj. Pitanja pokrivaju područje ustavno-političkog poretka, aktualnih zbivanja te crtica iz hrvatske povijesti. Ukupni broj pitanja je 12, s tim da se neka od pitanja iz treće skupine u kojoj se ispituje znanje o

Europskoj uniji također preklapaju s domaćom politikom. Prvo pitanje ove skupine glasi: Koja dva aktera jedina mogu promijeniti Ustav RH? Ovo pitanje također spada u skupinu onih koje učenici moraju poznavati već u sklopu predmeta Politika i gospodarstvo. Rezultati tri skupine na FPZG-u prilično su mješoviti. Studenti prve godine politologije i novinarstva postigli su rezultat od 53,4%, što je prilično začuđujuće s obzirom da su u sklopu pisanja mature morali poznavati Ustav RH, a do rješavanja ovog upitnika prošlo je tek nekoliko mjeseci. Studenti četvrte godine novinarstva također su postigli iznenađujuće slab rezultat s obzirom da je samo 50,5% ispitanika prepoznalo da isključivo Sabor i građani kroz referendum mogu promijeniti Ustav RH. Jedina skupina koja nije ostavila loš dojam su studenti pete godine politologije s prosjekom od 88,7%. Na prvoj godini RGNf-a točan odgovor dalo je 31,9% studenata, dok je s druge strane 80,1% njihovih kolega sa završne godine studija uspjelo zaključiti o koja dva aktera se radi. Studenti prve i pete godine FSB-a postigli su sličan rezultat, pri čemu je točan odgovor na prvoj godini znalo 63,6%, a na petoj 68,4% studenata.

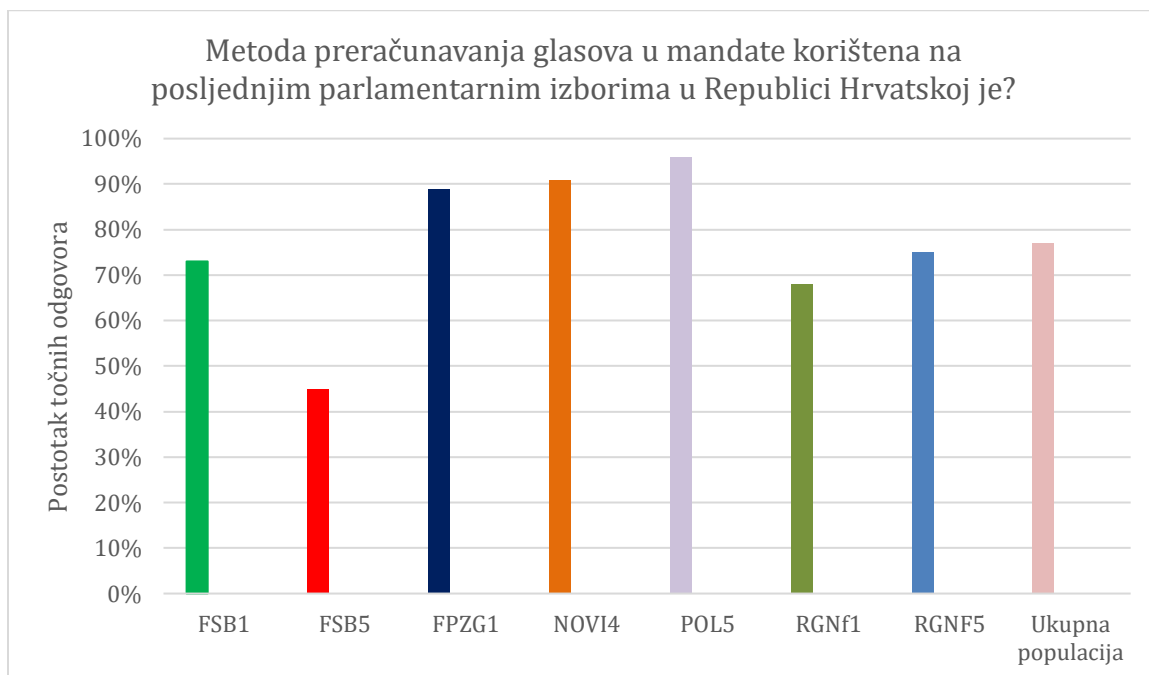

Grafikon 4: Postotak točnih odgovora na četvrtom pitanju

Ovo pitanje također je preuzeto, a rezultati ponovno pokazuju veliku razliku u postotku točnih odgovora ispitanika koji pripadaju istoj generaciji. Svega 18,8% maturanata odgovorilo je točno, dok je među studentima prve godine njih 49,6% znalo o čemu se radi.

Peto pitanje odnosilo se na poznavanje izbornog sustava, a studenti su morali prepoznati metodu preračunavanja glasova u mandate korištenu na posljednjim parlamentarnim izborima

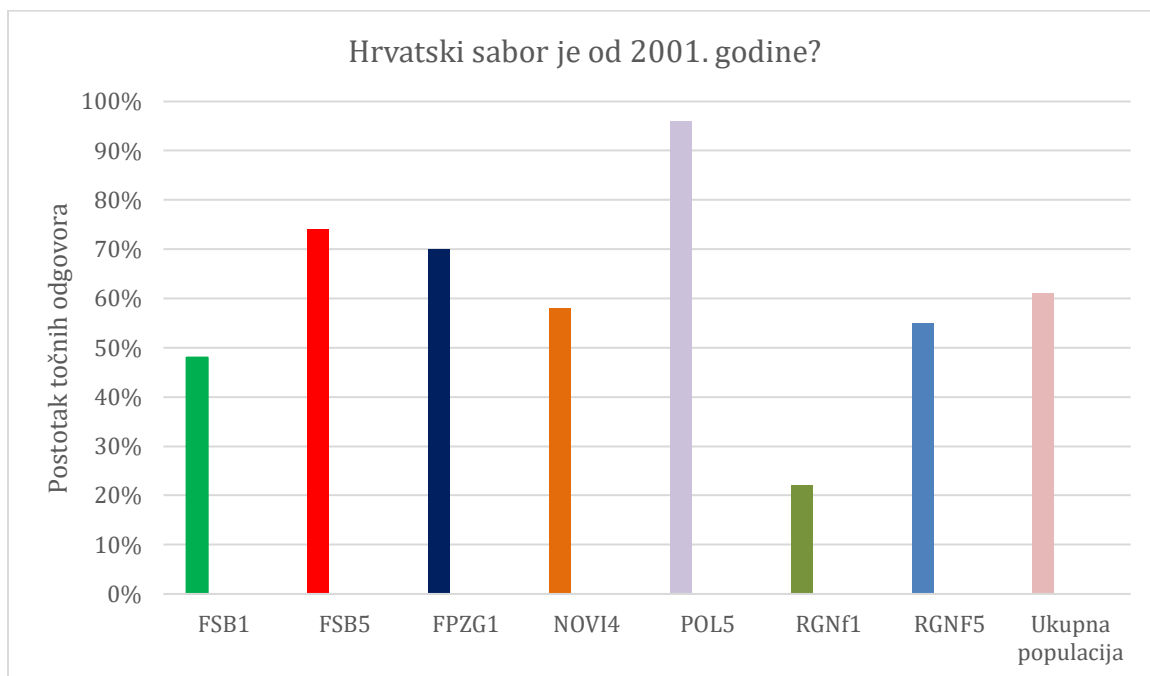
u RH. Ovo pitanje na prvu možda izgleda previše stručno i bilo bi lako za pretpostaviti da će studenti FPZG-a jedini bez greške moći odgovoriti da se radi o D'Hondtovoj metodi, no ono je uvršteno u upitnik na temelju pretpostavke da bi građani trebali barem poznavati okvire procesa preračunavanja glasova u mandate. Nastavno na to, studenti FPZG-a postigli su zavidne rezultate. Postotak studenata s točnim odgovorom na prvoj godini iznosi 89,2%, na četvrtoj godini novinarstva 91,6%, a na petoj godini radi se o čak 96,3% studenata. Studenti tehničkih fakulteta na ovom pitanju postigli su osrednji rezultat. Među studentima prve godine FSB-a njih 73,8% znalo je točan odgovor, dok je odgovor prepoznalo svega 45,2% njihovih kolega na petoj godini. Na RGNf-u prosjek je nešto bolji, pri čemu se radi o 68,5% točnih odgovora na prvoj i 75,1% na petoj godini.

Grafikon 5: Postotak točnih odgovora na petom pitanju

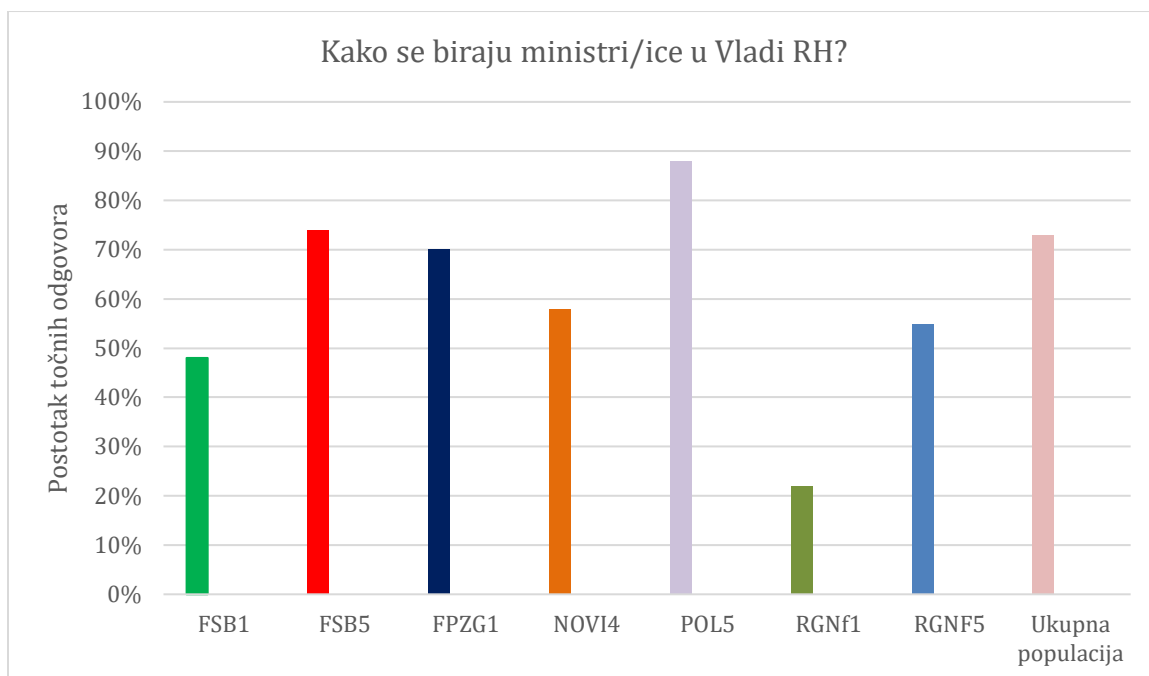
Šesto pitanje također se tiče ustavno-političkog ustrojstva, a glasi: Hrvatski sabor od je od 2001. godine ...? Pitanje se u potpunosti razumije tek u odgovoru, stoga je bilo potrebno zaokružiti da je Hrvatski sabor jednodoman. Naizgled jednostavno pitanje većem broju studenata stvarao je problem. Na FPZG-u točno je odgovorilo 70,8% studenata na prvoj godini, 58,3% na četvrtoj godini novinarstva te njih 96,6% na petoj godini politologije. Studenti FSB-a međusobno su pokazali veliku razliku u rezultatu, pa su tako točno odgovorili njih svega 48,9% na prvoj, a 75,7% na petoj godini. Još veću razliku u znanju u odnosu na godine studija možemo uočiti na

RGNf-u na kojemu je samo 22,8% studenata s prve godine prepoznalo o čemu se radi, dok se na petoj godini radi o broju od 55,4%. Bez obzira o kojem se fakultetu radi, ovakav rezultat je prilično poražavajući. Jedino potencijalno objašnjenje za isti jest to da se u Hrvatskoj često ne spominje broj domova jer se u neku ruku podrazumijeva, no isto tako očekivalo bi se da je većina studenata čula za primjerice parlament Velike Britanije koji je podijeljen na House of Lords i House of Commons, stoga bi donekle bilo logično da pogotovo mlade osobe prepoznaju o kakvoj se diferencijaciji radi.

Grafikon 6: Postotak točnih odgovora na šestom pitanju

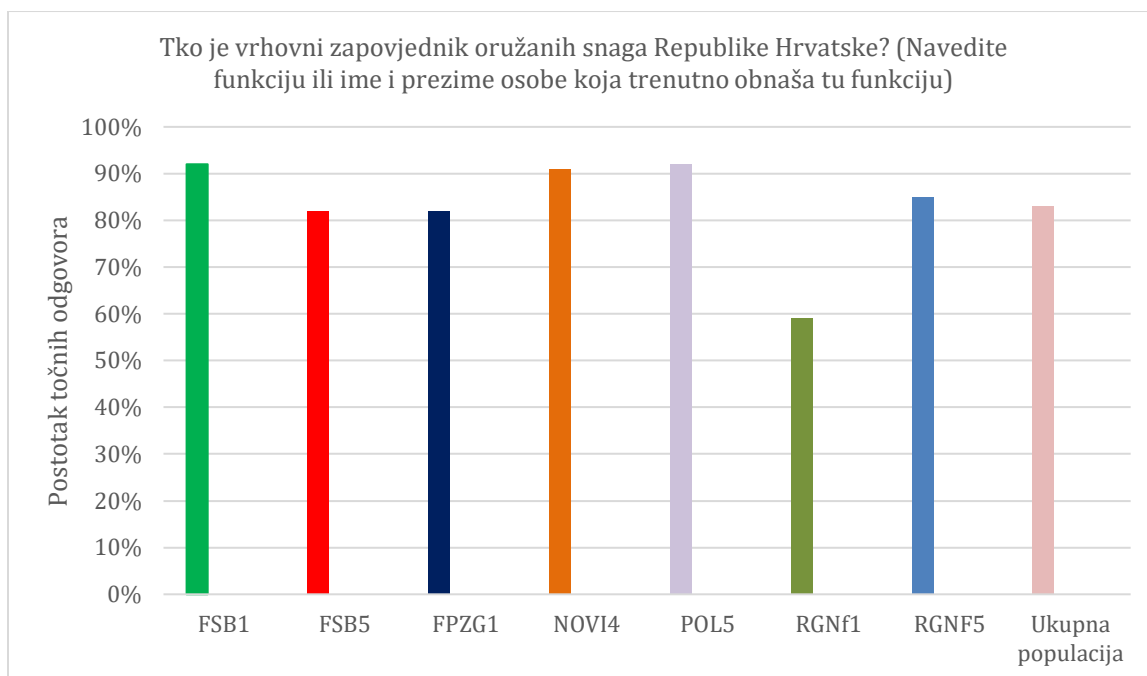
Sedmo pitanje još jedno je u nizu preuzetih iz dosadašnjih istraživanja, a studenti su morali prepoznati aktere koji sudjeluju u procesu odabira ministara/-ica u Vladi RH. Potrebno je bilo prepoznati da se radi o procesu u kojem predsjednik Vlade RH predlaže ministre/-ice Saboru koji im potom izglasava povjerenje. Na ovom pitanju rezultati su u prosjeku relativno uravnoteženi. Rezultati svih skupina bit će prikazani u grafikonu, a pozornost treba skrenuti da je u prosjeku točan odgovor dalo 76,6% studenata FPZG-a, 70,5% studenata FSB-a te 73,1% studenata RGNf-a što ukupno čini prosjek od 73,7%.

Grafikon 7: Postotak točnih odgovora na sedmom pitanju

Na ovo pitanje u istraživanju iz 2021. godine točno je odgovorilo svega 41,4% maturanata, dok se među studentskom populacijom radi o 73,7% točnih odgovora (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 7).

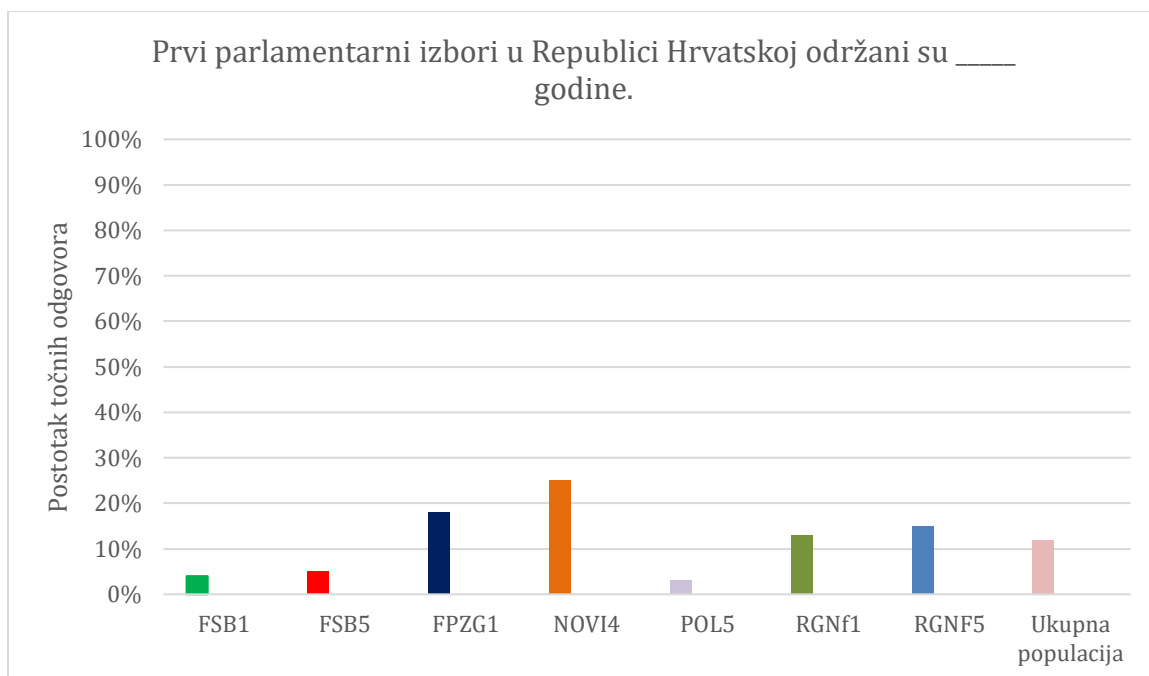
Sljedeće pitanje također je preuzeto iz prijašnjih istraživanja, a ispitanici su morali napisati funkciju ili ime osobe koja obnaša dužnost vrhovnog zapovjednika/-ice oružanih snaga RH. Točan odgovor na ovo pitanje znao je veliki dio studenata u gotovo svakoj skupini. Među studentima FPZG-a, 82,2% na prvoj, 91,6% na četvrtoj i 92,9% studenata na petoj godini znali su da tu dužnost prema Ustavu RH obnaša predsjednika/-ice RH. Vezano, 92,3% studenata prve, odnosno 82,5% studenata pete godine na FSB-u odgovorilo je točno. Jedina skupina koja ne prati ostale su studenti RGNf-a na prvoj godini od kojih je svega 59,8% znalo o čemu se radi, dok su studenti s pete godine u prosjeku dali 85,3% točnih odgovora. Prosjek točnih odgovora na ovom pitanju iznosi visokih 83,7% što možemo pripisati nedavnim zbivanjima na političkoj sceni kada se svakodnevno u medijima pisalo o sukobima između predsjednika države, Zorana Milanovića i ministra obrane, Marija Banožića.

Grafikon 8: Postotak točnih odgovora na osmom pitanju

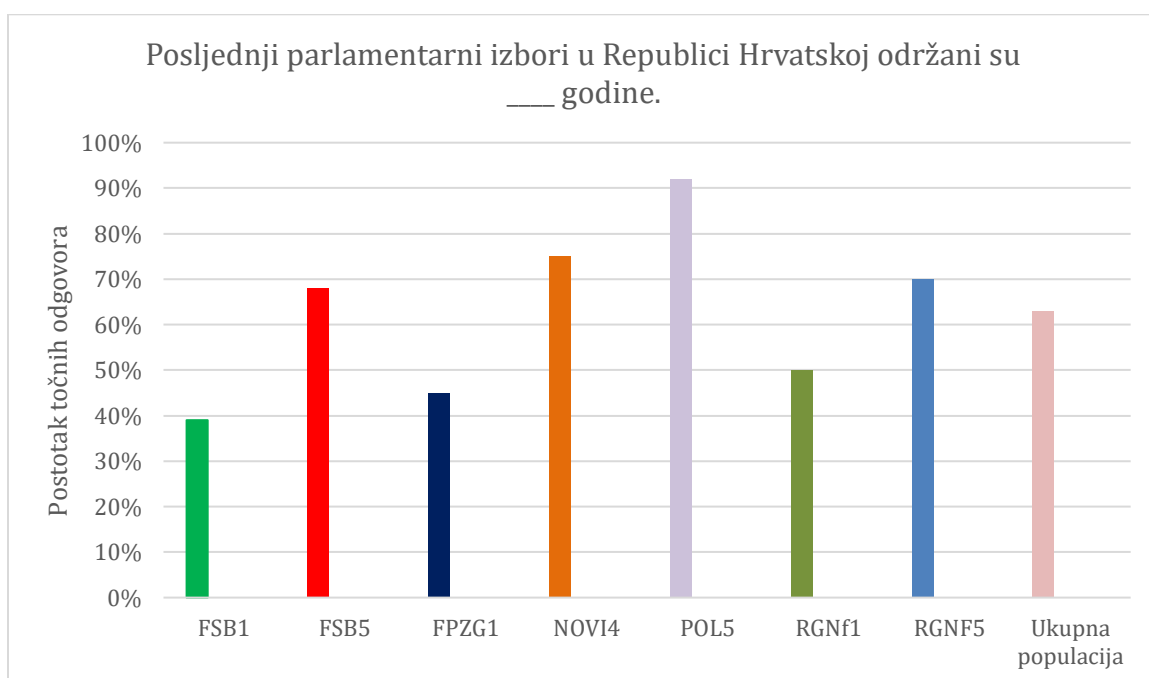
Postotak studenata prvih godina koji su točno odgovorili iznosi 78,1%, a maturanti su na ovom pitanju postigli rezultat od 56,5% što je malo manji prosjek od onoga koji su postigli studenti prve godine RGNf-a (59,8%) (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 8).

Sljedeće pitanje odnosi se na godinu održavanja prvih parlamentarnih izbora u Republici Hrvatskoj. Na prvi pogled ovo pitanje izgleda jednostavno, no u njemu se zapravo krije zamka. Prvi parlamentarni izbori u Hrvatskoj održali su se 1990. godine, no tada je Hrvatska još uvijek bila u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Izbori 1990. jesu prvi višestranački izbori u Hrvatskoj, no ovo pitanje odnosi se na prve parlamentarne izbore nakon stjecanja neovisnosti koji su se održali 1992. godine. Studenti prve godine FPZG-a tako su odgovorili s prosjekom od 18,1%, njihovi kolege s četvrte godine novinarstva s 25,6% (ujedno i najveći postotak na ovom pitanju), a studenti pete godine politologije nose prosjek od svega 3,2%. Rezultati na FSB-u su također loši; svega 4,8% na prvoj i 5,3% studenata na petoj godini točno je odgovorilo. Studenti RGNf-a također su postigli sličan rezultat, pa je tako 13,8% ispitanika prve te 15,4% pete godine znalo odgovor.

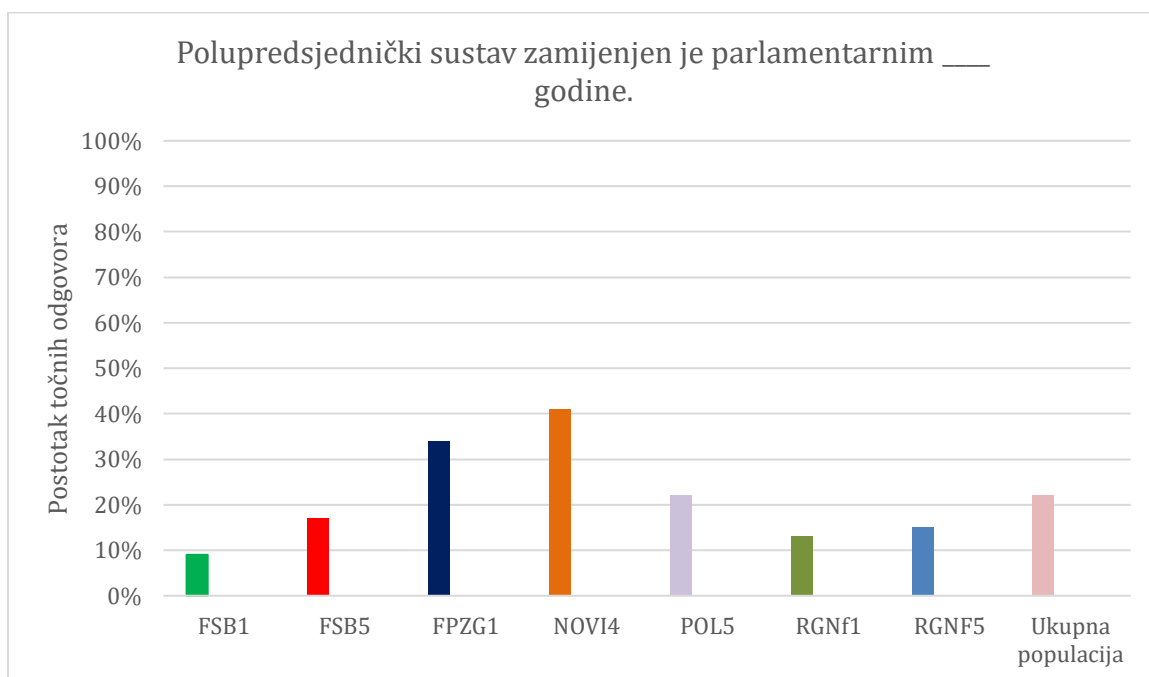
Grafikon 9: Postotak točnih odgovora na devetom pitanju

Zanimljivi su i rezultati na desetom pitanju u kojemu su studenti trebali navesti godinu održavanja posljednjih parlamentarnih izbora u RH. Da se radi o 2020. godini u prosjeku su najviše znali studenti pete godine politologije, a prate ih studenti četvrte godine novinarstva i petih godina na FSB-u i RGNf-u. Mlađe skupine pokazale su prilično nisko znanje s ukupnim prosjekom od svega 44,6%.

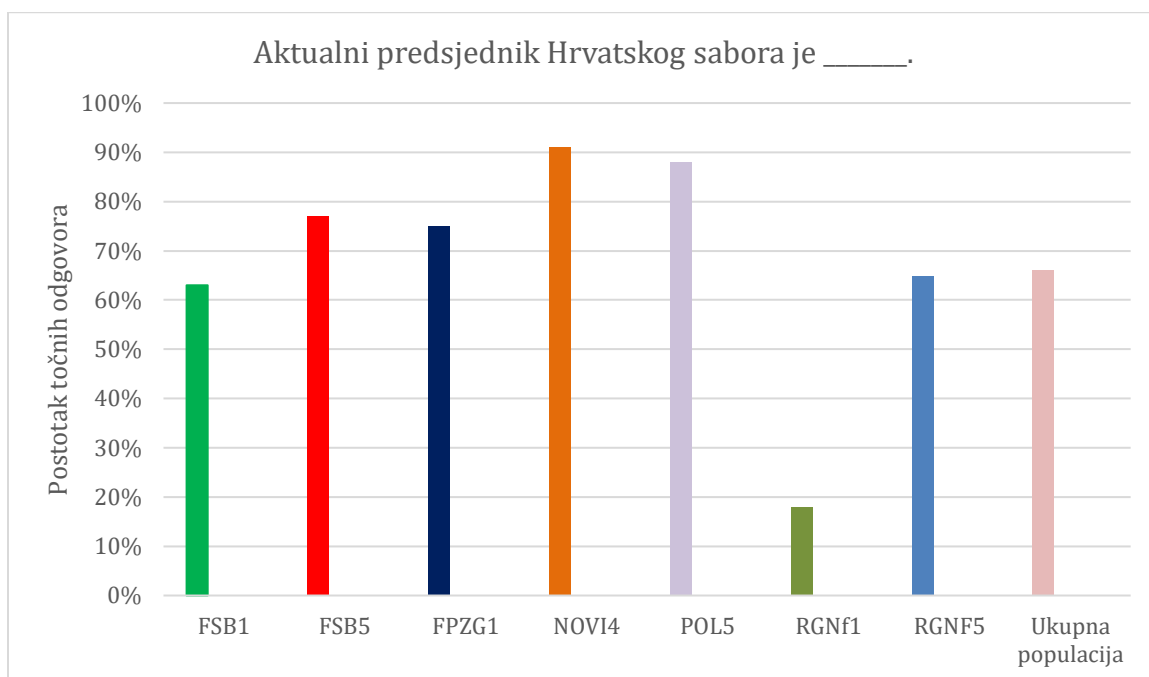
Grafikon 10: Postotak točnih odgovora na desetom pitanju

U pitanju pod rednim brojem 11 studente se pitalo da navedu godinu kada je polupredsjednički sustav u RH zamijenjen parlamentarnim. Ovo pitanje možda je jedno od zahtjevnijih, no pretpostavka je ta da građani znaju da su se nakon smrti predsjednika Tuđmana ovlasti te pozicije smanjile. Također, očekivanja su da će isti ili bolji rezultat na ovom pitanju imati studenti prvih godina, s obzirom da se o istome uči u sklopu Politike i gospodarstva. Među studentima prve godine FPZG-a samo je jedna trećina znala da se radi o 2000. godini. Studenti novinarstva postigli su najbolji rezultat s prosjekom od 41,0%, dok su studenti pete godine postigli razočaravajući rezultat od 22,4%. Svega 9,2% studenata prve i 17,9% pete godine FSB-a točno je odgovorilo. Na RGNf-u, gotovo isti udio studenata u obje skupine znao je odgovor, 13,7% prve i 15,5% studenata pete godine. Ovo je jedno od pitanja na kojem se loš ukupni rezultat može objasniti na temelju toga što velik broj studenata uistinu nije prepoznao o čemu se radi, pa su godine u odgovorima varirale od 1988. do 2015.

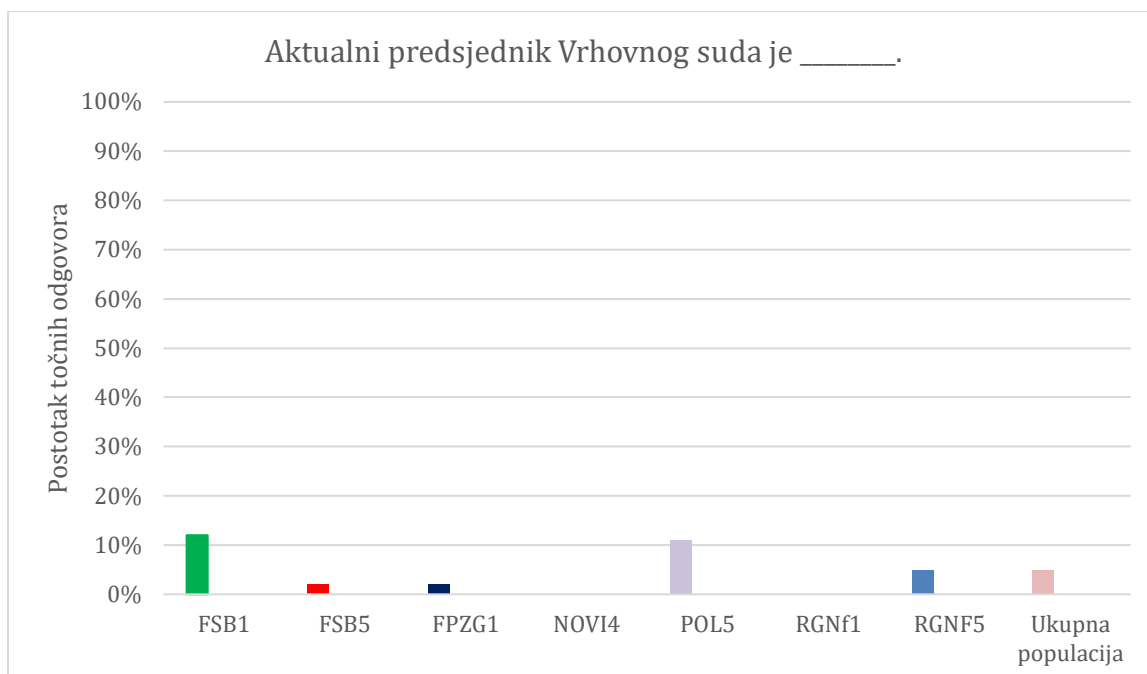
Grafikon 11: Postotak točnih odgovora na jedanaestom pitanju

Nadalje, dvanaesto pitanje zahtijevalo je da studenti imenuju aktualnog predsjednika Hrvatskog Sabora. Rezultati su pokazali da u prosjeku studenti na diplomskoj razini u većoj mjeri znaju da se radi o Gordanu Jandrokoviću (prosjeak iznosi 80,8%), dok prosjeak prvih godina i ne bi bio toliko loš (FPZG: 75,4%, FSB: 63,3%) da čak 82,7% studenata prve godine RGNf-a nije znalo o kome se radi.

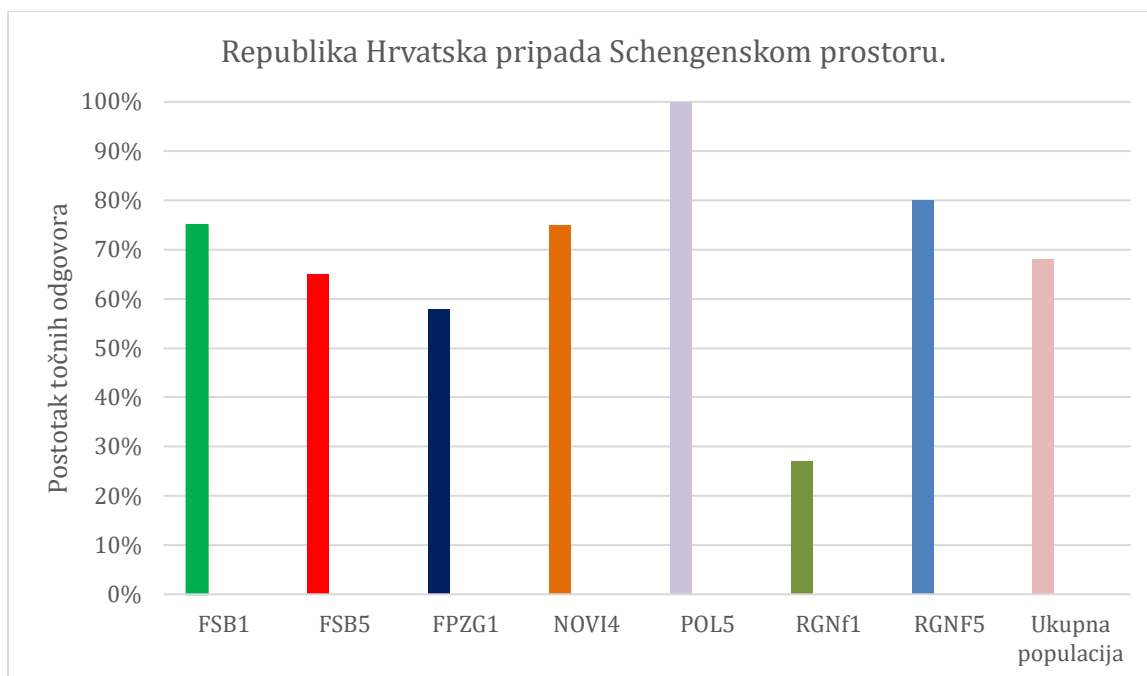
Grafikon 12: Postotak točnih odgovora na dvanaestom pitanju

Trinaesto pitanje vrlo vjerojatno se i prije anketiranja moglo smatrati najtežim, a studenti su morali navesti ime aktualnog predsjednika Vrhovnog suda. Ovo pitanje uvršteno je u skup pitanja o aktualnim zbivanjima s obzirom da se krajem 2021. godine duži period vodila rasprava, uglavnom između predsjednika i premijera RH o potencijalnom kandidatu za tu poziciju. Da se radi o sucu Radovanu Dobroniću koji je na to mjesto izabran u listopadu 2021., od 215 ispitanika točan odgovor znalo je sveukupno 11 studenata, odnosno 5,1%. Najlošiji rezultat od svih pitanja moglo bi se pokušati objasniti ili zasićenjem sukoba političara, nepovjerenjem u rad sudbene vlasti ili općenito slabim interesom za poznavanje iste.

Grafikon 13: Postotak točnih odgovora na trinaestom pitanju

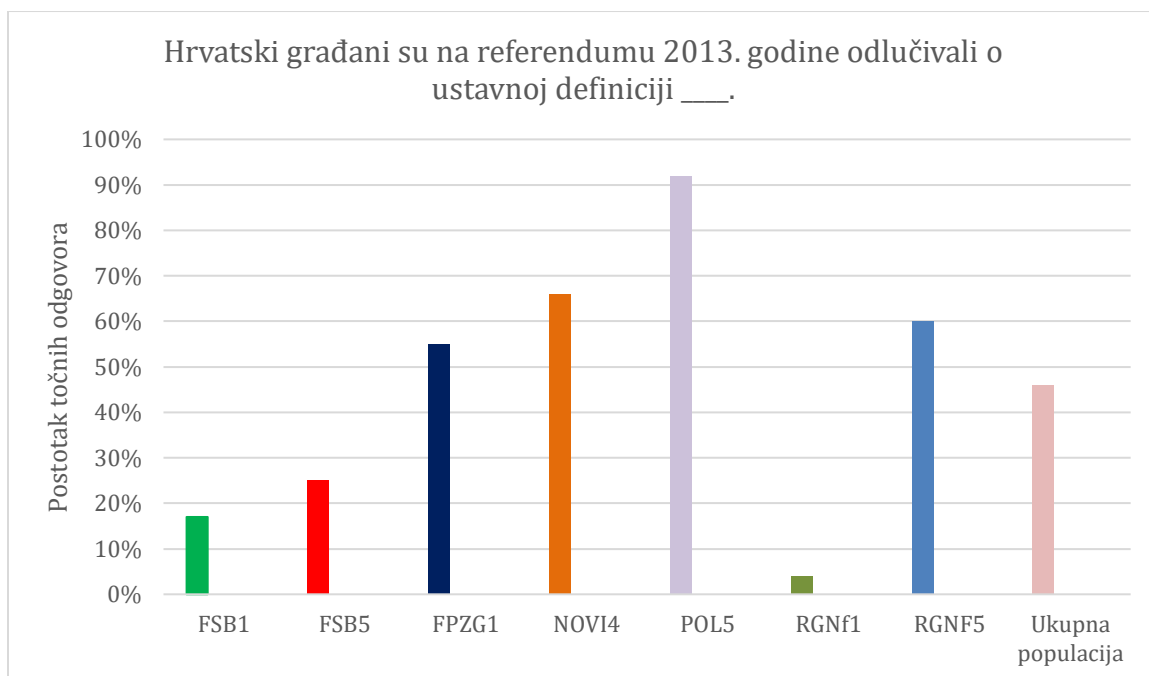
Pretposljednje pitanje u ovoj skupini jedino je na koje su studenti na navedenu tvrdnju morali odrediti je li ona točna ili netočna. Tvrdnja glasi: Republika Hrvatska pripada Schengenskom prostoru. Na prvoj godini FPZG-a svega 58,6% studenata uspjelo je prepoznati da je tvrdnja neistinita, dok udio točnih odgovora na četvrtoj godini iznosi 75,2%. Na petoj godini politologije svi studenti odgovorili su točno. Nadalje, zanimljiva je razlika među studentima na FSB-u; udio točnih odgovora na prvoj godini iznosi 75,4%, a na petoj svega 65,9%. Poražavajući rezultat pokazali su studenti prve godine RGNf-a od kojih je svega 27,4% prepoznalo krivu tvrdnju. Njihovi stariji kolege na petoj godini imaju prosjek od 80,5%. Prosjek svih točnih odgovora na ovom pitanju iznosi osrednjih 68,7%, no možda bi rezultati bili bolji da je upitnik proveden u srpnju ove (2022.) godine kada se u medijima pisalo da RH od iduće godine ulazi u Schengenski prostor.

Grafikon 14: Postotak točnih odgovora na četrnaestom pitanju

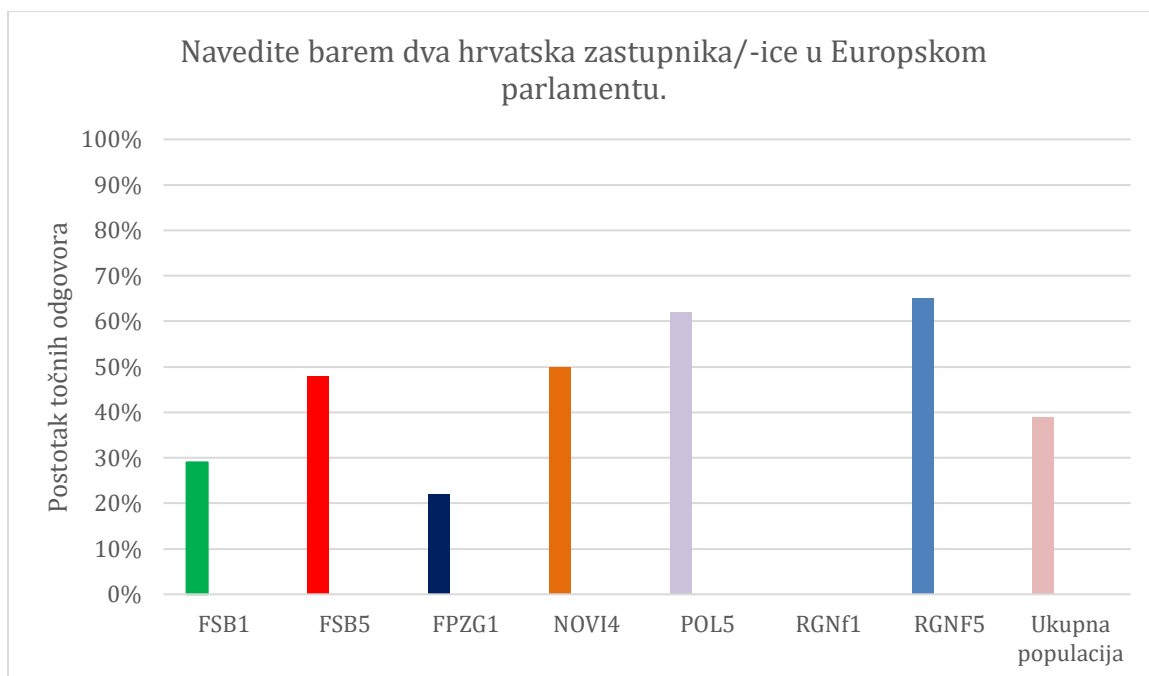
Posljednje pitanje koje se tiče politike RH mjerilo je znanje ispitanika o ustavnim promjenama, a studenti su u otvorenom tipu pitanja trebali napisati o definiciji čega su građani 2013. odlučivali na referendumu.² Rezultati su pokazali da je prosjek točnih odgovora studenata na FPZG-u raste s godinama, stoga je 55,6% na prvoj, 66,8% na četvrtoj i 92,3% na petoj godini točno odgovorilo da se radi o definiciji braka. Studenti FSB-a u maloj mjeri prepoznali tu o čemu se radi, njih svega 17,7% na prvoj i 25,5% na petoj godini. Najveća razlika između rezultata na prvoj i petoj godini jest među studentima RGNf-a. Samo 4,2% studenata na prvoj godini odgovorilo je točno, dok se na petoj godini radi o brojci od 60,9%. Glavna zabuna, na što se i ciljalo u izradi pitanja je bila vezana za činjenicu da je RH te godine ušla u EU, stoga je velik broj netočnih odgovora upravo bio “o ulasku u EU”.

² Ovo pitanje u upitniku se nalazi pod rednim brojem 19.

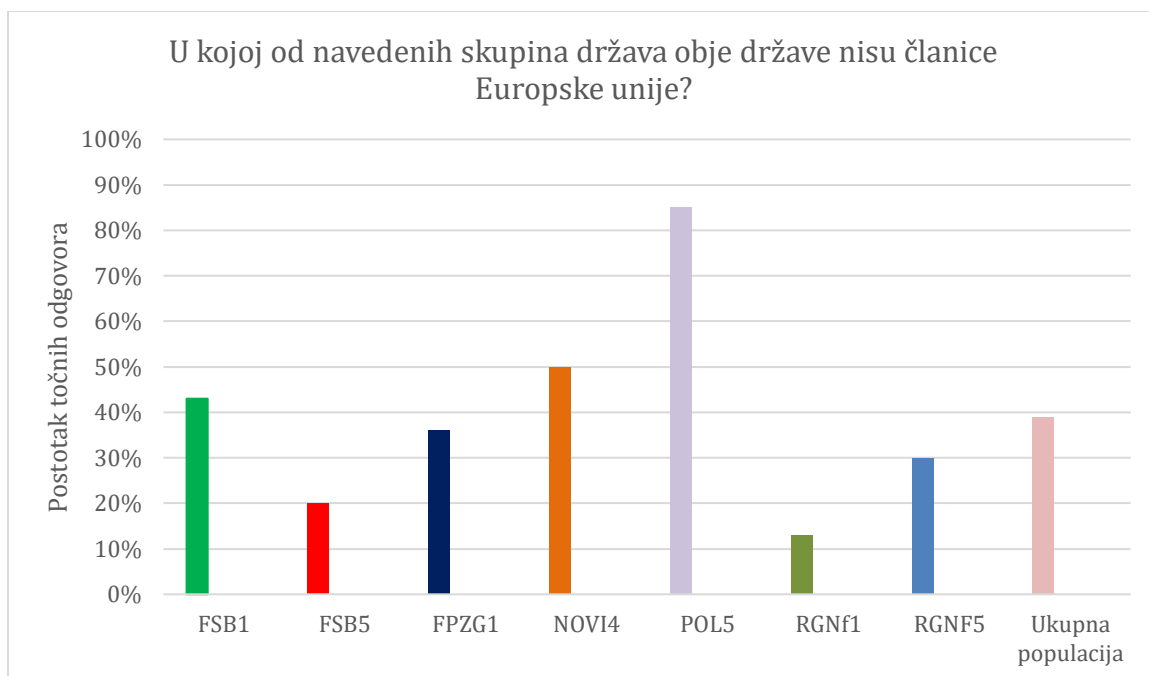
Grafikon 15: Postotak točnih odgovora na devetnaestom pitanju

Treća i posljednja dimenzija sadrži četiri pitanja i tiče se znanja o EU, ali i hrvatskog članstva u istoj. Prvo pitanje u ovoj skupini tražilo je od studenata da navedu barem dva hrvatska zastupnika (od ukupno njih dvanaest) u Europskom parlamentu. Ukupni prosjek točnih odgovora na ovom pitanju iznosi poprilično niskih 39,5%, no valja istaknuti da je svega 62,6% studenata pete godine politologije odgovorilo točno, ali isto tako i rezultat studenata prve godine RGNf-a: među kojima nije bilo nijednog točnog odgovora.

Grafikon 16: Postotak točnih odgovora na petnaestom pitanju

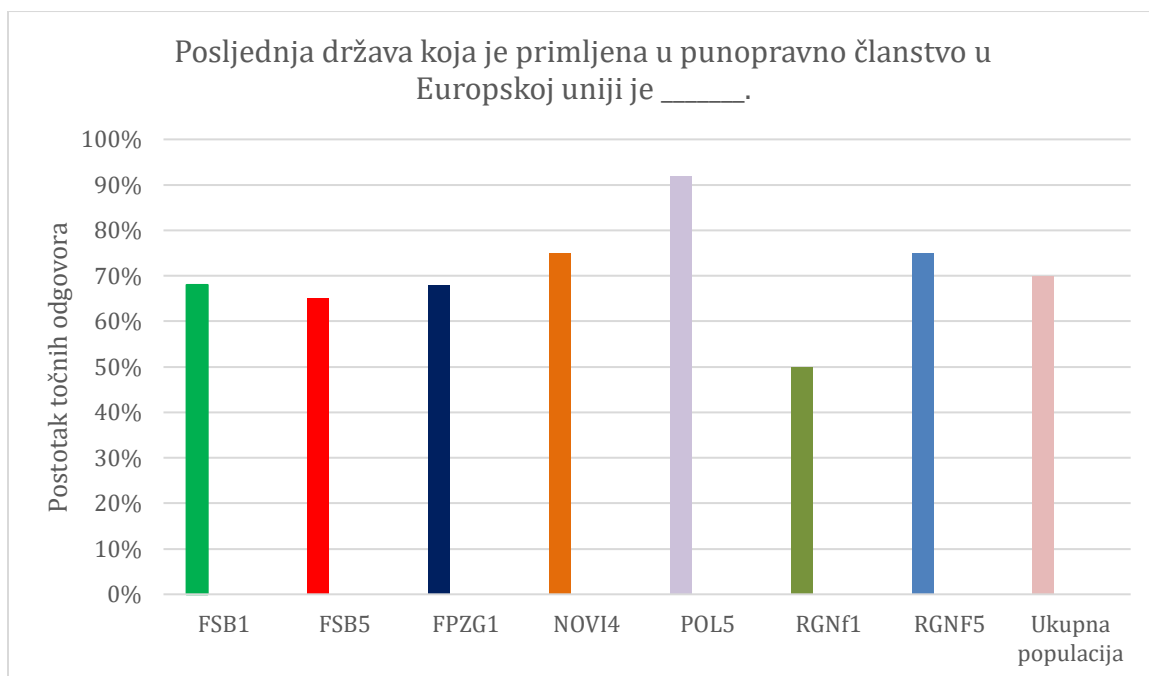
U šesnaestom pitanju ispitanici su trebali zaokružiti par država od kojih nijedna nije država članica EU. Da bi stvar bila zahtjevnija, svaka od osam navedenih država pripada onoj skupini o kojoj morate dva puta razmisliti pripada li EU. Na FPZG-u uočljiv je proporcionalni rast postotka točnih odgovora s rastom godina studija. Zanimljiv je rezultat studenata na FSB-u gdje studenti prve godine u prosjeku imaju više nego duplo bolji rezultat od svojih kolega (43,4% u odnosu na 20,8%). S druge strane, tako nizak rezultat na relativno laganom pitanju traži dodatno objašnjenje. Studenti RGNf-a na prvoj godini nose prosjek od 13,2%, a na petoj 30,7% točnih odgovora.

Grafikon 17: Postotak točnih odgovora na šesnaestom pitanju

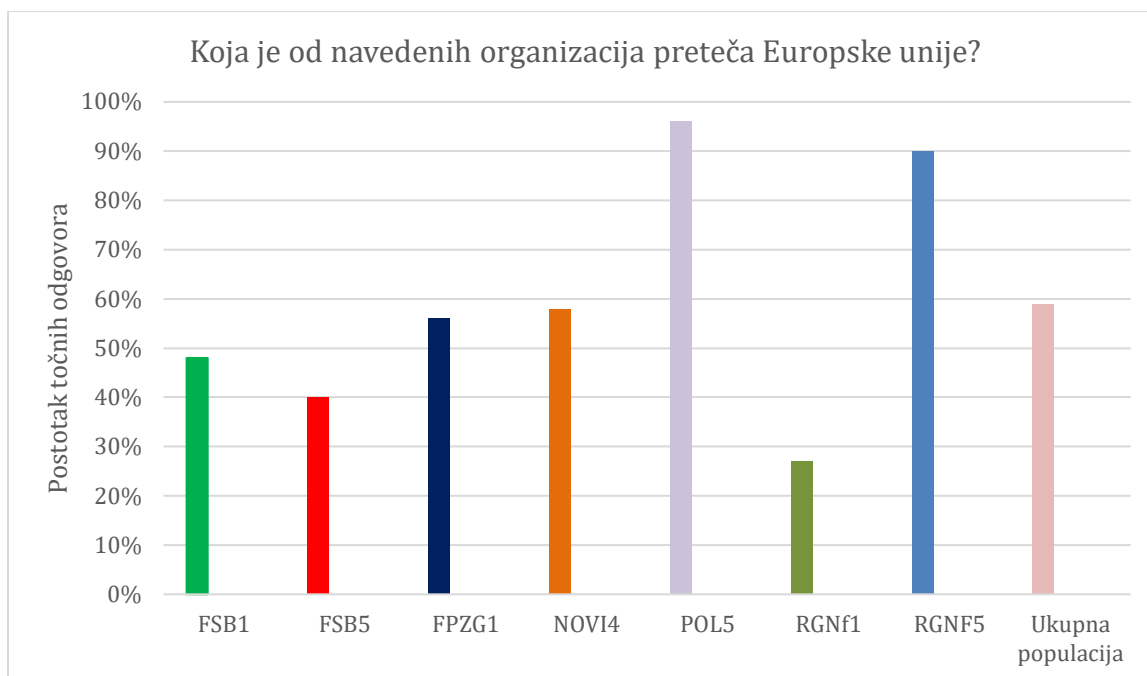
Ovo pitanje vrlo je slično pitanju iz istraživanja Bakete, Bovana i Matić Bojić koji su od ispitanika tražili da zaokruže skupinu država od kojih su sve navedene članice EU, stoga je usporedba rezultata sasvim logična. Udio maturanata koji je točno odgovorio iznosi 34,2%, dok postotak među prvom godinom iznosi niskih 30,6% (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021: 8). Ovo je ujedno i jedino pitanje na kojem su maturanti iz prethodnog mjerenja postigli bolji rezultat od studenata prvih godina.

Sljedeće pitanje po redu možda je i najlakše u ovoj skupini, a od studenata se tražilo da napišu naziv države koja je posljednja postala članicom EU. I u rezultatu na ovom pitanju kod studenata FPZG-a lako je uočljiv porast postotka točnih odgovora od prve prema petoj godini. Na FSB-u studenti obje skupine imali su sličan udio točnih odgovora, prva godina 68,4%, peta 65,8%, što je opet prilično nisko. Najniži udio točnih odgovora pokazali su studenti prve godine RGNf-a sa svega 50,0%, dok je na petoj godini točan odgovor dalo 75,3% studenata.

Grafikon 18: Postotak točnih odgovora na sedamnaestom pitanju

U posljednjem pitanju pokušalo se ispitati bazično znanje o nastanku EU, stoga su studenti trebali zaokružiti naziv organizacije koje ja bila preteča EU. Na FPZG-u slične rezultate pokazali su studenti prve i četvrte godine, 56,3%, odnosno 58,5%. Na petoj godini gotovo svi studenti (96,1%) znali su da je točan odgovor Europska ekonomska zajednica (EEZ). Studenti FSB-a imali su sličan udio točnih odgovora, 48,2% na prvoj i svega 40,6% na petoj godini. Najveću razliku u ovom pitanju nailazimo kod studenata RGNf-a među kojima je njih samo 27,7% odgovorilo točno na prvoj godini, dok je peta godina postigla zavidan rezultat od 90,5%.

Grafikon 19: Postotak točnih odgovora na osamnaestom pitanju

U nastavku ću usporediti rezultate svih prvih godina, prvu i petu godinu svakog fakulteta te petu godinu dvaju tehničkih fakulteta. Rezultati su, kroz prosjek broja točnih odgovora pojedinih skupina studenata, na mogućoj skali od 0 do 19, prikazani u tablici 1.

Među populacijom ispitanika prvih godina studija ne postoji velika razlika u prosjeku broja točnih odgovora studenata FPZG-a (11,1) i FSB-a (10,0). Takav rezultat iznenađuje s obzirom da su studenti prve godine FPZG-a morali kvalitetnije usvojiti gradivo iz predmeta Politika i gospodarstvo od ostalih vršnjaka s obzirom da je isti uvjet za upis u navedeni fakultet. Ukupni prosjek broja točnih odgovora studenata prve godine RGNf-a jedini je koji se izdvaja od ostale dvije grupe, a ujedno predstavlja i najlošiji rezultat od svih ispitanih skupina (6,5).

Na FPZG-u uočljiv je proporcionalan rast prosjeka broja točnih odgovora s rastom godina studija. Prosjek broja točnih odgovora studenata na prvoj godini novinarstva i politologije iznosi 11,1, na četvrtoj godini novinarstva 12,4, dok su studenti pete godine politologije postigli rezultat od 14,9, što je ujedno i najbolji rezultat od svih skupina. Takav rezultat i očekuje se barem od te skupine studenata koji su pri završetku studija u kojemu se podučava materija iz upitnika.

Studenti prve i pete godine FSB-a pokazali su gotovo identičnu razinu znanja. Prva godina u prosjeku je točno odgovorila na 10,0 pitanja, a peta na 10,2. U jednu ruku to je pozitivan rezultat za studente prve godine koji su postigli sličan rezultat u odnosu na studente prve godine FPZG-a, dok ista brojka ukazuje na nisku razinu političkog znanja kod studenata pete godine. Ukupno gledano, ispitanici obje grupe na FSB-u postigli su rezultat koji je niži od ukupnog prosjeka broja točnih odgovora svih skupina koji iznosi 10,9.

Najveća razlika u ukupnom prosjeku broja točnih odgovora na istom fakultetu uočljiva je kod studenata prve i pete godine RGNf-a. Ukupno najlošiji rezultat postigli su studenti prve godine s prosjekom od 6,5 točnih odgovora. Prosjek broja točnih odgovora među ispitanicima pete godine iznosi 11,3 što je nešto više od ukupnog prosjeka točnih odgovora svih skupina, ali i ukupno treći najbolji rezultat.

Ispitanici pete godine tehničkih fakulteta, odnosno FSB-a i RGNf-a postigli su dakle sličan rezultat koji je u prosjeku gotovo identičan prosjek broja točnih odgovora svih skupina; 10,7 naspram ukupnog prosjeka koji iznosi 10,9.

Skupina	Prosjek broja točnih odgovora po skupinama
Politologija i novinarstvo 1. godina	11,1/19
Novinarstvo 4. godina	12,4/19
Politologija 5. godina	14,9/19
FSB 1. godina	10,0/19
FSB 5. godina	10,2/19
RGNf 1. godina	6,5/19
RGNf 5. godina	10,2/19
UKUPAN PROSJEK SVIH SKUPINA	10,9/19

Tablica 1: Prosjek broja točnih odgovora po skupinama ispitanika

Prema ovom istraživanju, studenti gotovo svih skupina pokazali su osrednju razinu političkog znanja. Neupitno je da se od mladih osoba očekuje kvalitetnije poznavanje osnovnih znanja o politici.

Nadalje, zanimljiva je razlika studenata prve godine tehničkih fakulteta - studenti FSB-a u prosjeku su točno odgovorili na 3,5 više pitanja u odnosu na studente RGNf-a. Drugi podatak koji treba istaknuti jest gotovo identičan rezultat ispitanika prve i pete godine FSB-a. Ako uspoređujemo rezultat prve godine FSB-a s ispitanicima prve godine politologije i novinarstva koji su polagali maturu iz Politike i gospodarstva, onda možemo govoriti o visokom prosjeku, dok je s druge strane to poražavajući rezultat za njihove kolege s pete godine koji su imali priliku upiti više znanja i informacija.

Zaključno, kod ispitanika na FPZG-u i RGNf-u možemo govoriti o proporcionalnom porastu prosjeka broja točnih odgovora s rastom godina studija, dok identičan rezultat kod ispitanika na FSB-u ne dozvoljava stvaranje takvog obrasca.

5. Zaključak

Političko znanje predstavlja važan fenomen u procesu održavanja demokratske kulture te se kao takav ne smije uzimati zdravo za gotovo. Ono predstavlja skup znanja i informacija vezanih za politiku koje na dugoročne staze ima niz pozitivnih utjecaja. Informirani pojedinci ili skupine stoga mogu doprinijeti povećanju političke participacije, tolerancije u društvu, ali i bolje razumjeti rad institucija. Stručna literatura bori se s kritikama koje tvrde da se potrebna količina političkog znanja ne može mjeriti određenim skupom pitanja za koje netko smatra da su relevantna. Po toj logici znanje o politici nije mjerljivo. Neke od kritika idu i dalje pa smatraju da uopće nije moguće odrediti zadovoljavajuću količinu znanja. Smatram da se u potonjem radi o kvalitetnom argumentu, no isto tako bi bilo apsurdno tvrditi da određena izmjerena količina znanja ne upućuje na zaključak o određenoj populaciji. Upravo iz tog razloga su ovaj, a i ostali upitnici (u Hrvatskoj) sastavljeni od bazičnih pitanja. Upitnik je sastavljen tako da ima uporište u prethodnim istraživanjima, počevši od radova Bagića i Šalaja te istraživanja Bakete, Bovana i Matić Bojić (6 istih ili gotovo identičnih pitanja). Također, generacija maturanata nad kojima je provedeno istraživanje Bakete, Bovana i Matić Bojić (2021.) ove godine pripada populaciji ispitanika prvih godina studija u ovom istraživanju.

Istraživanje provedeno anketnim upitnikom nad studentima triju zagrebačkih fakulteta pokazalo je šturo poznavanje činjeničnog znanja i informiranosti o politici. To potvrđuje početnu hipotezu ovog rada koja tvrdi da studenti Sveučilišta u Zagrebu ne posjeduju zadovoljavajuću razinu političkog znanja. Studenti su najvišu razinu znanja pokazali u dimenziji poznavanja temeljnih političkih pojmova u kojemu su uvrštena pitanja na razini srednje škole i ako to uzmemo u obzir, udio točnih odgovora bi trebao biti veći. Također je zanimljivo da je udio točnih odgovora u druge dvije dimenzije koje ispituju poznavanje hrvatske politike, odnosno znanja o EU međusobno vrlo sličan. Donekle je razumljivo da velika većina ispitanika ne zna ime predsjednika Vrhovnog suda, što ujedno smatram i jedinim težim pitanjem u upitniku, ali u dimenziji pitanja o EU teško je razumjeti udio točnih odgovora od tek nešto više od 50%. Zanimljiva je činjenica da su studenti prvih godina u prosjeku imali znatno veći prosjek broja točnih odgovora u odnosu na skupine maturanata ispitanih u istraživanju 2021. godine. U jednu ruku takav rezultat nije lako objašnjiv s obzirom da se radi o istoj generaciji ispitanika. Također, jasno je da su studenti Fakulteta političkih znanosti u prosjeku pokazali višu razinu znanja s obzirom da se obrazuju u tom području znanosti. S druge

strane, moglo bi se reći da je usporedba razine znanja tih studenata s ostalim skupinama tehničkih fakulteta besmislena, što bi mogao biti valjan argument da smo ispitivali poznavanje materije s nekog od tih dvaju fakulteta.³ Ovdje se ipak radi o ispitivanju svojevrsnog općeg znanja kojem znanost pridaje bitnu ulogu u procesu održavanja demokratske kulture.

Glavno ograničenje ovog istraživanja jest prigodan, a ne reprezentativan uzorak ispitanika. Shodno tome, ostavlja prostor budućim istraživanjima u nadi da će se područje mjerenja razine političkog znanja studenata, ali i mladih općenito u Hrvatskoj proširiti. Ukupni rezultati svakako ukazuju na političku apatiju među studentskom populacijom. Što je najgore, tko može kriviti studente za takav odnos prema politici? Radi se o posljedici dugogodišnjeg pada interesa za politiku što je, po mom mišljenju, posljedica dvaju faktora. Politički predstavnici i institucije svakim danom uspijevaju iznenaditi novim lošim potezima. Samim time hrvatska mladež vidno je nezainteresirana za stjecanje dodatnih znanja o politici. Kada bi se proveo opširniji upitnik s detaljnim pitanjima, vjerujem da bi govorili o još manjem udjelu točnih odgovora.

U drugu ruku, ovakav rezultat djelomice možemo pripisati stanju u obrazovnom sustavu. Učenici u hrvatskim srednjim školama se u formalnom obrazovanju ne upoznaju s političkim svijetom sve do svoje 18. godine (četvrti razred), odnosno nešto ranije u trogodišnjim strukovnim školama. U takvom sustavu ni nije za očekivati bolje rezultate od ovoga s obzirom da mladi jednostavno nisu politički potkovani. U dosadašnjim istraživanjima također smo vidjeli konstantan zaostatak u razini političkog znanja učenika strukovnih škola u odnosu na gimnazije i četverogodišnje strukovne škole. Jedan od načina na koji se takva konstanta može protumačiti jest da odgovorne osobe u obrazovnom sustavu kreiraju program koji iz generacije u generaciju oblikuje slabije informirane učenike. Bez obzira što prethodna istraživanja pokazuju blagi rast u razini političkog znanja, na razini kurikulumu formalnog obrazovnog sustava potrebno je uvesti program koji će kroz više godina mlade upoznavati sa svijetom politike. Takve inkrementalne promjene su jedina šansa da u budućnosti razumijemo političke procese, odnose i povijest iste te istovremeno oblikujemo pozitivniju sliku o politici.

³ Upravo takve prirode bio je komentar jedne studentice na petoj godini RGNf-a koja me upitala: 'Jel' mi možemo vama dati anketu da riješite?'

6. Popis literature

Bagić, D. i Šalaj, B. (2011) Političko znanje mladih u Hrvatskoj. Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca. Zagreb: GONG, Fakultet političkih znanosti.

Bagić, D. i Šalaj, B. (2016) Kako mladi stječu političko znanje? Analiza čimbenika političke pismenosti hrvatskih maturanata.. U: Kovačić, M. i Horvat, M. (ur.) Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih. Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i GONG, str. 51-71.

Baketa, N., Bovan, K., i Matić Bojić, J. (2021) Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj: istraživački izvještaj za 2021. godinu. Zagreb, Institut za društvena istraživanja.

Barabas, J. i Jerit, J. (2009) Estimating the causal effects of media coverage on policy-specific knowledge. *American Journal of Political Science*, 53(1), 73-89.

Bosilj, L. (2016) Političko znanje i stavovi mladih: usporedba hrvatskih studenata i maturanata. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:727080> Pristupljeno 28.6.2022.

Boudreau, C. i Lupia, A. (2011) Political knowledge. *Cambridge handbook of experimental political science*, 171-183.

Brinkmann, M. (2018) The Concept of Political Competence. *Critical Review*, 30:3-4, 163-193.

Cassel, C. A. i Lo, C. C. (1997) Theories of political literacy. *Political Behavior*, 19(4), 317-335.

Clark, N. (2013) Contextual Dynamics and Political Knowledge: The Role of Institutional Quality in an Informed Citizenry. Susquehanna University.

Delli Carpini, M. X. D. (2000) *In search of the informed citizen: What Americans know about politics and why it matters*. Yale University Press.

Delli Carpini, M. X. D. i Keeter, S. (1993) Measuring political knowledge: Putting first things first. *American Journal of Political Science*, 1179-1206.

Denver, D. i Hands, G. (1990) Does studying politics make a difference? The political knowledge, attitudes and perceptions of school students. *British Journal of Political Science*, 20(2), 263-279.

Galston, W. A. (2001) Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual review of political science*, 4(1), 217-234.

Hall, J. (2018) Effects of Political Knowledge on Political Tolerance. *Journal of Political Science Education*, 14:1, 104-122.

Kovačić, M. i Vrbat, I. (2014) „Znam da ništa ne znam“: politička kompetencija i politička participacija među mladima u Zagrebu. *Suvremene teme*, 7(1), str. 56-76. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/132144> Pristupljeno: 29.06.2022.

Lupia, A. (2016) *Uninformed: Why people know so little about politics and what we can do about it*. Oxford University Press.

Luskin, R. C. (1990) Explaining political sophistication. *Political behavior*, 12(4), 331-361. Nie, N. H., Junn, J., i Stehlik-Barry, K. (1996) *Education and democratic citizenship in America*. University of Chicago Press.

Niemi, R. G. i Junn, J. (1993) *Civics Courses and the Political Knowledge of High School Seniors*.

Pastarmadzhieva, D. (2015) Political knowledge: Theoretical formulations and practical implementation. *Trakia Journal of Sciences*, 13(Suppl 1), 16-21.

7. Prilozi

7.1. Anketna pitanja

1) Što podrazumijeva trodioba vlasti u suvremenim demokracijama?

- a) vlast podijeljena na državnu, regionalnu (županijsku) i lokalnu vlast
- b) vlast podijeljena na izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast
- c) vlast podijeljena na civilnu, vojnu i crkvenu vlast
- d) vlast podijeljena između predsjednika vlade, predsjednika države i predsjednika parlamenta

2. Kojim pojmom označavamo pravo vlasti da donosi odluke jer je izabrana prema općeprihvaćenim pravilima?

- a) legalnost
- b) ustavnost
- c) autoritet
- d) legitimnost

3. Pojam kojim se svakodnevno označava ideologija koju karakterizira 'bliskost narodu', pokušaj pridobivanja široke mase diskreditacijom vladajuće elite i davanjem lažnih obećanja naziva se?

- a) kleptokracija
- b) nacionalizam
- c) populizam
- d) egalitarizam

4. Koja dva aktera jedina mogu promijeniti Ustav RH?

- a) Predsjednik/-ica Vlade RH i Predsjednik/-ica države

- b) Sabor i Predsjednik/-ica Vlade RH
- c) Predsjednik/-ica države i Sabor
- d) Sabor i građani na referendumu

5. Metoda preračunavanja glasova u mandate korištena na posljednjim parlamentarnim izborima u Republici Hrvatskoj je?

- a) Saint-Laguëova metoda
- b) Hareova metoda
- c) D'Hondtova metoda
- d) Andraëova metoda

6. Hrvatski sabor je od 2001. godine ...?

- a) jednodoman
- b) dvodoman
- c) trodoman
- d) četverodoman

7. Kako se biraju ministri/ice u Vladi RH?

- a) Bira ih Predsjednik/-ica Vlade uz odobrenje Predsjednika/-ice države
- b) Predsjednik Vlade ih predlaže Saboru koji im izglasava povjerenje
- c) Predsjednik/-ica Vlade ih samostalno bira
- d) Biraju ih građani na izborima

8. Tko je vrhovni zapovjednik/ica oružanih snaga Republike Hrvatske? (Navedite funkciju ili ime i prezime osobe koja trenutno obnaša tu funkciju)

9. Prvi parlamentarni izbori u Republici Hrvatskoj održani su ____ godine.

10. Posljednji parlamentarni izbori u Republici Hrvatskoj održani su ____ godine.

11. Polupredsjednički sustav u Republici Hrvatskoj zamijenjen je parlamentarnim _____ godine.

12. Aktualni predsjednik Hrvatskog sabora je _____.

13. Aktualni predsjednik Vrhovnog suda je _____.

14. Republika Hrvatska pripada Schengenskom prostoru.

15. Navedite bar dva hrvatska zastupnika/-ice u Europskom parlamentu:

_____.

16. U kojoj od navedenih skupina obje države nisu članice Europske unije?

- a) Norveška i Finska
- b) Švicarska i Luksemburg
- c) Island i Norveška
- d) Grčka i Sjeverna Makedonija

17. Posljednja država koja je primljena u punopravno članstvo u Europskoj uniji je _____.

18. Koja je od navedenih organizacija preteča Europske unije?

- a) EFTA (Europska slobodna trgovinska zona)
- b) EEZ (Europska ekonomska zajednica)
- c) Vijeće Europe
- d) Europsko vijeće

19. Hrvatski građani su na referendumu 2013. godine odlučivali o ustavnoj definiciji _____.

SAŽETAK

Političko znanje građana ima važnu ulogu u procesu održavanja demokratske kulture. Ono doprinosi povećanju političke participacije, povjerenja u institucije, kritičkom razmišljanju o političkim zbivanjima i rastu tolerancije u društvu. Prijašnja istraživanja u Hrvatskoj pokazala su da mladi posjeduju nisku razinu političkog znanja što na dugoročne staze dovodi u pitanje opstanak demokratskih vrijednosti. Cilj ovog rada bio je proširiti literaturu koja se bavi mjerenjem političkog znanja u Hrvatskoj. Rezultati dobiveni anketnim pokazuju da studenti Sveučilišta u Zagrebu u prosjeku pokazuju površnu razinu političkog znanja. Ovakav zaključak može se protumačiti nizom utjecaja poput statusa obrazovnog sustava, utjecaja medija, ili kvalitetom rada institucija. S obzirom na ograničenja ovog rada poput vremenskog okvira i resursa, isti može poslužiti kao izvor korisnih podataka za potencijalna buduća istraživanja.

Ključne riječi: političko znanje, anketa, studenti, Sveučilište u Zagrebu

ABSTRACT

Political knowledge has an important place in process of maintaining democratic culture. It fosters growth of political participation, trust in institutions, critical thinking of current events and as well, growth of tolerance in society. Previous researches in Croatia showed that young people possess low level of political knowledge, which brings into question maintenance of democratic values in the long run. Aim of this research was to expand literature which measures political knowledge in Croatia. Results show that University of Zagreb students possess superficial level of political knowledge. This conclusion can be explained through various factors like the status of the education system, media influence or level of institutional quality. Given the limitations of this work such as time frame and resources, it can serve as a source of useful data for potential future research.

Keywords: political knowledge, survey, students, University of Zagreb